

El gust per la lectura

La veïna

Isabel-Clara Simó

Guia de lectura i orientacions didàctiques per als professors

Curs 2021-2022

3r i 4t d'ESO

El gust per la lectura 2021 – 2022

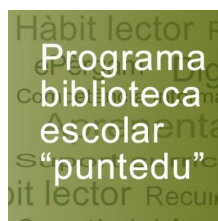
Tercer i quart d'ESO

Orientacions didàctiques per als professors

Departament d'Educació

Subdirecció General de Plurilingüisme
Servei de Suports i Recursos Lingüístics

Sergi Barceló i Trigueros

Atès el caràcter docent d'aquesta publicació, per a la citació de fragments de textos d'altri i la reproducció de fotografies procedents d'obres publicades (de les quals se cita adequadament la font i el nom de l'autor) ens acollim al dret de citació reconegut a l'article 32.1 del Text refós de la Llei de propietat intel·lectual, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i a l'article 10.2 del Conveni de Berna per a la Protecció de les obres literàries i artístiques, de 9 de setembre de 1886; i, per tant, està exempta de la necessitat d'autorització i abonament dels drets d'autor.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No Comercial-Compartir Igual 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n senti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original. La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca>

SUMARI

PRESENTACIÓ	4
Objectius d'aprenentatge	6
Competències	7
Continguts específics de les activitats i competències	10
Correspondència de les activitats amb les competències	12
ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES	
Pautes d'avaluació	14
Estratègies i metodologies	14
Portafolis literari	14
L'oralitat	15
L'ús de les xarxes socials	16
Creació artística	16
Organització de l'aula	17
Proposta de projecte	22
Recursos didàctics	21
Bibliografia	21
PROPOSTES DIDÀCTIQUES	
Abans de la lectura	
Aspectes biogràfics	22
Qüestions prèvies	34
Durant la lectura	38
Després de la lectura	54
ANNEXOS	66

PRESENTACIÓ

Sens dubte, la novel·la negra és una magnífica oportunitat per a potenciar el gust per la lectura dels nostres alumnes. Conté tot un seguit d'ingredients que porten la lectura a un pas més del gaudi artístic, ço és, a la necessitat de sado-llar la curiositat. En aquest sentit, la novel·la negra se sustenta, sobretot, en el plantejament de la trama. El desplegament arquitectònic de les relacions internes de la història és cabdal per a engrescar-nos com a lectors, però si ho aconseguim no podem deixar la lectura sense acabar el capítol i sempre en voldrem més.

Tota novel·la negra arrenca d'un punt de partida: l'assassinat. Per als humans suposa traspasar els límits de la nostra tranquil·litat diària haver d'explorar les causes d'un homicidi i entendre què és que conduí el responsable a cometre'l. Necessitem explicacions i aquesta necessitat és el que ens mantindrà latents durant la lectura: entendre per què s'ha comès el crim ens conduirà, probablement, a saber qui l'ha comès. En el cas de *La veïna*,¹ a més, trobem un entrebanc afegit i un repte addicional: descobrir per què no és un suïcidi sense comptar amb la complicitat de la policia, la qual, en comptes d'ajudar a resoldre el cas, esdevindrà una oposició per a la seva resolució. De fet, ací trobarem un personatge absolutament "anodi" i sense cap in-

terès particular, el Leo Bent, que es veurà obligat a fer mans i mànigues per desempallegar-se de la sospita que li ha caigut a sobre i resoldre per ell mateix el cas davant la inoperància policial. A tot això, a la novel·la negra que tenim entre les mans tampoc no li falten elements propis del gènere, com els impulsos sexuals dels protagonistes, que enterboliran la trama encara més. El lector anirà descobrint, pàgina a pàgina, mitjançant els indicis intel·ligentment col·locats en la novel·la, el mòbil del crim i, finalment, l'assassí. Serà mitjançant la veu narrativa del miserable banquer i la dels altres personatges que anirem esfilagarsant la trama fins a conèixer tots els detalls, de manera que el ritme de la història s'accelera a mesura que el castell de secrets construït pels perpetradors del crim es desmunta gràcies a la perspicàcia i la perseverança del protagonista.

¹ En aquest dossier utilitzem l'edició d'Educació 62 del març de 2018.

Estem davant, doncs, d'una novel·la canònica del gènere negre amb certes peculiaritats pròpies de

l'estil de l'autora. El realisme necessari d'aquestes novel·les l'aporten els carrers de Barcelona i les ubicacions precises, així com elements fàcilment recognoscibles per a un lector avesat al temps i l'espai compartit de l'autora. En la mateixa línia, els registres lingüístics ajuden a dotar de versemblança les converses que tenen lloc en diverses situacions comunicatives, embolcallades sempre d'un català col·loquial estàndard ben treballat.

Decantar-nos per novel·la negra als centres escolars és, doncs, una aposta segura per generar l'aproximació a la literatura que volem dels joves. Tots aquests ingredients que hem esmentat fan d'aquest tipus de novel·les un esquer magnífic i esdevenen un pretext formidable per a conduir la tertúlia dialògica que es desprèn de la lectura.

“La novel·la policíaca (o negra, no ens barallem), marginada o no, menystinguda o valorada, i fins i tot sobrevalorada, sempre ha estat, està i estarà present. Perquè tracta dels temes que més ens interessin, com són la vida i la mort, o diguem-li l'Eros i el Tànatos, o el sexe i la violència, que tot és el mateix; i tracta de la transgressió que sempre ens tempta, i dona bones raons per a transgredir o no, i parla de la persecució o del control d'aquesta transgressió, el que anomenem justícia, i de la manera com el ciutadà veu i viu aquesta justícia, i tracta aquests temes essencials amb un to distanciat, diguem-ne juganer i brechtià, que ens ajuda a exorcitzar eficaçment les pors que de tot això se'n deriven.” (MARTÍN 2006, p. 9)

A més, triar novel·la negra permet ajustar els temps de lectura als esdeveniments culturals de

l'entorn sobre el gènere. Són moltes les ciutats grans i petites que celebren jornades sobre la novel·la negra durant les quals hi ha presentacions de llibres, conferències, fires, etc. Cicles com **Barcelona Negra**, **València Negra** són els més coneguts, però hi ha escampades arreu dels Països Catalans un munt de propostes que poden servir per a contextualitzar la lectura a l'aula.

En el marc d'aquestes jornades literàries, els departaments de Llengües poden proposar una visita escolar per a familiaritzar-se amb el gènere i conèixer de primera mà l'ambient en un d'aquests espais. És, sens dubte, una bona oportunitat per introduir els joves en la comunitat literària.

OBJECTIUS D'APRENENTATGE

1. Fomentar el gust per la lectura a partir d'estratègies didàctiques de reflexió personal i compartida.
2. Gaudir de la lectura a partir de la identificació de la funció estètica del llenguatge literari.
3. Valorar i fomentar la comprensió del text literari amb la lectura en veu alta.
4. Reflexionar sobre la construcció de l'artefacte literari a partir dels aspectes formals i contextuals.
5. Generar opinions i arguments sobre el fet literari a partir de l'experiència vital per a generar lligams amb l'obra literària tot respectant la diversitat i les diferències entre iguals.
6. Potenciar la capacitat pròpia dels alumnes en la creació artística en qualsevol de les seues manifestacions a partir de la inspiració literària.
7. Promoure la connectivitat del text literari amb altres textos i altres expressions artístiques.
8. Fer ús de les noves tecnologies de forma adequada i coherent per a contribuir a la comprensió literària i a la seua projecció.
9. Analitzar les creacions artístiques sense complexos i defugir d'etiquetatges simplistes.
10. Valorar l'obra literària des d'un punt de vista social i cultural i copsar la transcendència de la indústria e

COMPETÈNCIES

	Àmbit lingüístic (L)	Àmbit social (S)	Àmbit artístic (A)	Àmbit digital (D)	Àmbit cultura i valors (V)	Àmbit personal i social (P)
C1	Dimensió comunicativa Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls.	Dimensió històrica Anàlitzar els canvis i les conseqüències dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica.	Dimensió percepció i escolta Utilitzar estratègicament els elements dels llenguatges visual, musical i corporal per analitzar les produccions artístiques.	Dimensió instruments i aplicacions Seleccionar, configurar i programar dispositius digitals segons les tasques que calgui realitzar.	Dimensió personal Actuar amb autonomia en la presa de decisions i ser responsable dels propis actes.	Dimensió autoconeixement Prendre consciència d'un mateix i implicar-se en el procés de creixement personal.
	Reconèixer els gèneres de text, l'estructura i el seu format, i interpretar-ne els trets lèxics i morfosintàctics per comprendre'ls.	Aplicar els procediments de la recerca històrica a partir de la formulació de preguntes i l'anàlisi de fonts, per interpretar el passat.	Mostrar hàbits de percepció reflexiva i oberta de la realitat sonora i visual de l'entorn natural i cultural.	Utilitzar les aplicacions de text, de textos, presentacions multimèdia i tractament de dades numèriques per a la producció de documents digitals.	Assumir actituds ètiques derivades de la Declaració Universal dels Drets Humans.	Dimensió aprendre a aprendre Conèixer i posar en pràctica estratègies i hàbits que intervingen en el propi aprenentatge.
C3	Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement.	Interpretar que el present és producte del passat, per comprendre que el futur és fruit de les decisions i accions actuals.	Dimensió expressió, interpretació i creació Interpretar música de forma individual i col·lectiva utilitzant la veu, els instruments, el cos i les eines tecnològiques.	Utilitzar les aplicacions bàsiques d'edició d'imatge fixa, so i imatge en moviment per a produccions de documents digitals.	Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i per consolidar el pensament propi.	Desenvolupar habilitats i actituds que permetin afrontar els reptes de l'aprenentatge al llarg de la vida.
	Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa (receptor, intenció) i a partir de la generació d'idees i la seva organització.	Identificar i valorar la identitat individual i col·lectiva per comprendre la seva intervenció en la construcció de subjectes històrics.	Identificar els aspectes ètics de cada situació i donar-hi respostes adients i preferentment innovadores.	Tractament de la informació i organització dels entorns de treball i aprenentatge Cercar, contrastar i seleccionar informació digital adequada per al treball a realitzar, tot considerant diverses fonts i mitjans digitals.	Identificar els aspectes ètics de cada situació i donar-hi respostes adients i preferentment innovadores.	Participació Participar a l'aula, al centre i a l'entorn de manera reflexiva i responsable.

	Àmbit lingüístic (L)	Àmbit social (S)	Àmbit artístic (A)	Àmbit digital (D)	Àmbit cultura i valors (V)	Àmbit personal i social (P)
C5	<p>Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística.</p>	<p>Dimensió geogràfica Explicar les interrelacions entre els elements de l'espai geogràfic, per gestionar les activitats humanes en el territori amb criteris de sostenibilitat.</p>	<p>Compondre amb elements dels llenguatges artístics utilitzant eines i tècniques pròpies de cada àmbit.</p>	<p>Construir nou coneixement personal mitjançant estratègies de tractament de la informació amb el suport d'aplicacions digitals.</p>	<p>Dimensió interpersonal Mostrar actituds de respecte actiu envers les altres persones, cultures, opcions i creences.</p>	
C6	<p>Revisar i corregir el text per millorar-lo, i tenir cura de la seva presentació formal.</p>	<p>Aplicar els procediments de l'anàlisi geogràfica a partir de la cerca i l'anàlisi de diverses fonts, per interpretar l'espai i prendre decisions.</p>	<p>Experimentar i/o improvisar amb instruments i tècniques dels llenguatges artístics.</p>	<p>Organitzar i utilitzar un entorn personal de treball i aprenentatge amb eines digitals per desenvolupar-se en la societat del coneixement.</p>	<p>Aplicar el diàleg i exercitar totes les habilitats que comporta, especialment per a la solució de conflictes interpersonals i per propiciar la cultura de la pau.</p>	
C7	<p>Obtenir informació, interpretar i valorar textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics, incloent-hi els elements prosòdics.</p>	<p>Anàlitzar diferents models d'organització política, econòmica i territorial, i les desigualtats que generen, per valorar com afecten la vida de les persones i fer propostes d'actuació.</p>	<p>Desenvolupar projectes artístics disciplinaris o transdisciplinaris tant personals com col·lectius.</p>	<p>Dimensió comunitat interpersonal i col·laboració Participar en entorns de comunicació interpersonal i publicacions virtuals per compartir informació.</p>	<p>Dimensió sociocultural Comprendre i valorar el nostre món a partir de les arrels culturals que l'han configurat.</p>	
C8	<p>Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents.</p>	<p>Dimensió cultural i artística Valorar les manifestacions culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat.</p>	<p>Dimensió societat i cultura Valorar amb respecte i sentit crític les produccions artístiques en els seus contextos i funcions.</p>	<p>Realitzar activitats en grup tot utilitzant eines i entorns virtuals de treball col·laboratiu.</p>	<p>Copsar les dimensions ètiques dels grans relats literaris i de les obres artístiques.</p>	
C9	<p>Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs.</p>	<p>Valorar el patrimoni cultural com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació i afavorir que les generacions futures se l'apropriïn.</p>	<p>Gaudir de les experiències i creacions artístiques com a font d'enriquiment personal i social.</p>	<p>Dimensió ciutadania, hàbits, civisme i identitat digital Realitzar accions de ciutadania i de desenvolupament personal, tot utilitzant els recursos digitals propis de la societat actual.</p>	<p>Analitzar críticament l'entorn (natural, científicotecnològic, social, polític, cultural) des de la perspectiva ètica, individualment i de manera col·lectiva.</p>	

	Àmbit lingüístic (L)	Àmbit social (S)	Àmbit artístic (A)	Àmbit digital (D)	Àmbit cultura i valors (V)	Àmbit personal i social (P)
C10	Dimensió literària Llegir obres i conèixer els autors i les autores i els períodes més significatius de la literatura catalana.	Valorar les expressions culturals pròpies, per afavorir la construcció de la identitat personal dins d'un món global i divers.	Per ús del coneixement artístic i de les seves produccions com a mitjà de cohesió i d'acció pro-social.	Fomentar hàbits d'ús saludable de les TIC vinculats a l'ergonomia per a la prevenció de riscos.	Realitzar activitats de participació i de col·laboració que promouin actituds de compromís i democràtiques.	
C11	Expressar, oralment o per escrit, opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres, i interpretant i valorant els recursos literaris dels textos.	Dimensió ciutadana Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític.		Actuar de forma crítica i responsable en l'ús de les TIC, tot considerant aspectes ètics, legals, de seguretat, de sostenibilitat i d'identitat digital.		
C12	Escriure textos literaris per expressar realitats, ficcions i sentiments.	Participar activament i de manera compromesa en projectes per exercir drets, deures i responsabilitats propis d'una societat democràtica.				
C13		Pronunciar-se i comprometre's en la defensa de la justícia, la llibertat i la igualtat entre homes i dones.				
A1	Dimensió actitudinal i plurilingüe Adquirir l'hàbit de la lectura com un mitjà per accedir a la informació i al coneixement, i per al gaudi personal; i valorar l'escriptura com un mitjà per estructurar el pensament i comunicar-se amb els altres.					
A2	Implicar-se activament i reflexiva en interaccions orals amb una actitud dialogant i d'escolta.					
A3	Manifestar una actitud de respecte i valoració positiva de la diversitat lingüística de l'entorn pròxim i d'arreu.					

CONTINGUTS ESPECÍFICS DE LES ACTIVITATS I COMPETÈNCIES

TIPUS D'ACTIVITAT	Activitat	Contingut específic	Competències
Compartir la lectura	1	Vida i obra de l'autora	L10,S4,D3, D4
	2	Vida i obra de l'autora	L10,S4,D3, D4
	3	Hàbits lectors dels l'alumnes i de les famílies	P1, L(A)1
	11	Els textos argumentatius d'Isabel-Clara Simó	L11, V4
	12	La importància de l'ús literari i social de la llengua catalana	L(A)3, L1, P4
	13	El debat: un nou grup de música tria el català o el castellà	L(A)3, L8, V4
	14	La intenció artística	A8, S8, V4
	15	El món editorial: posar títol a un llibre	S8, V4, V8
	16	Anticipació al gènere literari: la novel·la negra	L11, V4
	17	Característiques de la novel·la negra: anticipació	L8, V4, V8
	25	La comprensió del personatge absent: la mare	L11, V4
	27	Aprofundiment en el concepte de "felicitat"	L11, P4, V4
	32	Aprofundiment en el concepte d'"empatia"	L11, P4, V4
	33	Aprofundiment en el concepte de "família"	L11, P4, V4
	36	Les intertextualitats cinematogràfiques	L11, P4, V4, A4
	38	El text poètic dins de la narració	L8, L11, P4, V4
	40	El tractament de la informació i les fake news	D10, D11, V9
	41	La dona com a personatge polièdric	P4, V4, V5
	42	El mite de Pigmalión en la construcció del personatge	L10, P4, V4
	44	Proposta d'un títol alternatiu	L11, V4
	45	L'impacte intel·lectual i emocional de la lectura	L11, V3, V4, P1
	46	La preparació del crim perfecte	L9, L11
	51	La novel·la en objectes	L(A2), A5, D3, V4
	55	Els personatges femenins de la novel·la	L11, S7, V4
	56	L'experiència personal com a base de creació artística	L7, L11, V4
	62	El pseudònim: estratègia múltiple	L1, L11, V4, V8
63	La narrativa breu d'Isabel-Clara Simó	L1, L10, L11, V4	

Compartir la lectura: Aquest tipus d'activitat es basa en la tertúlia literària, en el debat i en l'anàlisi dialògic de la interpretació que fem de la lectura. Totes les propostes són susceptibles de canviar i d'adaptar-se a la realitat d'aula de cadascú, afegint, esporgant i fins tot fusionant unes activitats i altres.

Comprensió lectora	4	L'article d'opinió: la memòria històrica	L1, L(A)3, S3
	10	L'estil literari de Pla	L1, L11
	11	Els textos argumentatius d'Isabel-Clara Simó	L2, V4
	20	La construcció psicològica del protagonista	L1, L11, V4
	21	El temps narratiu de la història	L1
	24	Intertextualitats: la psicologia del personatge	L10, L11, V4
	28	Les veus del discurs: el monòleg interior	L2, L11
	30	Prefixos i sufixos: etimologia i cerca digital	L1, D4
	47	Els cossos policials en les novel·les negres	L1, L11
	59	L'experiència policial en la creació literària	L7, A8
	61	Els elements claus de la novel·la negra	L1, L11, V4
Aspectes literaris	6	Les revistes en llengua catalana: l'hemeroteca	L3, L10
	7, 9	El context literari: Joan Fuster	L10, L7
	10	L'estil literari de Pla	L10,
	17	Característiques de la novel·la negra: anticipació	L2, L8
	18	Les marques d'oralitat en el text literari	L2, L8
	19	La figura literària del detectiu	L10, S8, V8
	22	Els tipus de narrador	L2, L5, L6, L12
	26, 56	L'espai: la trama urbana en la novel·la negra	L11, V4
	29	Les figures retòriques	L2, L11
	34	Dramatització del text literari	L8, D2, A4
	41	La novel·la: textos dintre de textos	L2, L11
	49	La descripció física i psicològica	L4, L5, L6
	54	La poesia d'Isabel-Clara Simó	L8, L11
	57	Les altres novel·les negres de l'autora	L7, L11, V4
Activitats transversals i acadèmiques	5	La memòria històrica mitjançant entrevistes	S4, D3
	8	Joan Fuster i el procés de normalització cultural	S1, S3, L10
	23	La simbologia personal	V3, V4, P1
	31	La interpretació plàstica de les paraules	A5, V4, L11
	35	La locució d'una notícia	L8, D2, A4
	37	Frases cèlebres del cinema de tots els temps	L10, V4
	39	Expressió escrita: la declaració	L4, L5, L6, L8, L12
	40	Els gèneres periodístics: el succés	L2, L4, L5
	43	Reescriptura del desenllaç	L4, L5, L12
	48	La situació sociopolítica a través de la novel·la negra	L1, S3, S8, V7
	50	El retrat robot digital	A4, D3
	52	El sociograma de la història	L1, D2, D7
	53	La música dels personatges	L1, L11, A1, V4
	58	Els camps de coneixement d'una novel·la	L1, L11
60	La lexicografia i la fraseologia de la delinqüència	L4, L5, L6, L8	

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

Pautes d'avaluació

Aquest dossier s'ha d'entendre com una eina a disposició del docent i dels alumnes per tal de dinamitzar la lectura i de fomentar-ne el gaudi. En cap cas és un material didàctic destinat a valorar continguts curriculars ni molt menys capacitats. Amb aquest esperit, doncs, entenem que totes les propostes han de poder promoure la participació activa dels alumnes mitjançant la reflexió sobre la seua experiència lectora i gràcies a la interacció amb els altres.

Les propostes que trobarem al dossier permeten aplicar estratègies d'avaluació formativa de manera que els alumnes siguen capaç de plantejar-se els objectius d'aprenentatge i conèixer prèviament els criteris d'avaluació de cada proposta de forma implícita i explícita. A través de les activitats col·laboratives sobre la lectura, tractarem que els alumnes prenguen consciència del seu procés d'aprenentatge: aprendran a reflexionar, a conversar, a construir nous significats, a negociar-los i a revisar els antics.

Per a desplegar estratègies avaluatives oferim algunes mostres d'instruments que poden inspirar els docents. Aquestes propostes, però, són convenientes compartir-les prèviament amb els alumnes i construir-les plegats per a comprometre'ls en el seu aprenentatge i que siga més significatiu.¹

1 Vegeu la Taula 3 dels Annexos

Sens dubte, el Portafolis literari que proposem com a estratègia transversal de la proposta és la millor forma de promoure l'autoreflexió i la coavaluació. A més, amb un recurs digital com aquest podrem plantejar-nos la llengua oral no només com a objectiu d'aprenentatge, sinó també com a instrument d'avaluació.

L'avaluació, doncs, ha de ser consensuada, negociada i assumida pels alumnes perquè no esdevinga un entrebanc a l'hora d'estimular i promoure el gust per la lectura. Al contrari, si som capaços de convertir l'avaluació en una demostració del que som capaços d'aprendre amb la literatura, aconseguirem més i millors lectors.

Estratègies i metodologies Portafolis literari

El portafolis literari és una adaptació de la carpeta d'aprenentatge que ja s'aplica en molts centres educatius. Aquesta eina metodològica autoregula l'aprenentatge dels alumnes de forma lliure i autònoma mitjançant intervencions i publicacions relacionades amb la lectura individual i col·lectiva. El portafolis esdevé l'espai idoni per a deixar constància de les interpretacions que els alumnes fan del text literari i per a palesar la relació que es genera entre el lector (o lectors) i el text i el context.

Una de les majors virtuts de la carpeta és la con-

nexió amb l'avaluació formativa dels alumnes. Mitjançant les aportacions de cadascú, tothom pot reflexionar sobre el que aprèn, com aprèn i com és aquest procés d'aprenentatge, alhora que es generen vasos comunicants entre les intervencions d'uns i d'altres, fet que enriqueix el propi procés a través de la construcció col·lectiva de nous significats.

El portafolis pot proposar-se com un simple diari literari d'una obra concreta o com un instrument acadèmic transversal que acompanyen els alumnes en totes les seues experiències artístiques i literàries durant l'etapa educativa. En qualsevol cas, les eines digitals poden ajudar a crear un entorn personal d'aprenentatge que perdure en el temps i que siga tothora revisable. En aquest sentit, és recomanable que s'implemente des del primer curs i que esdevinga una línia de treball de centre subscripta al Pla Lector i a les activitats d'expressió escrita.

L'oralitat

Els textos literaris representen una magnífica oportunitat per a treballar estratègies d'ensenyament-aprenentatge de la llengua oral. Les propostes didàctiques d'aquest dossier descansen en bona mesura en estratègies dialògiques en què la tertúlia, la discussió, el debat i la lectura en veu alta tenen un alt protagonisme. D'una banda, recomanem defugir de les avaluacions valoratives sobre la lectura perquè limitaria molt la interpretació de cadascú. Per contra, activitats com les que proposem, sobretot en el bloc "Compartim la lectura", permeten abordar la literatura tenint en compte les aportacions de

tot els alumnes, independentment de la profunditat d'anàlisi de cadascú. En aquestes activitats la llengua oral s'erigeix com el canal principal de construcció d'aprenentatge i permet al docent aplicar estratègies d'aprenentatge de la pròpia oralitat mitjançant instruments d'avaluació formativa.

La millor manera de gaudir de la lectura és compartir significats i experiències de forma relaxada, i és ací on el docent ha de poder incloure elements de reflexió, materials didàctics, connexions amb altres matèries i criteris d'avaluació perquè tot plegat prenga sentit. El relaxament no ha de comportar absència de rigor, sinó un ambient idoni per a treballar a l'aula des del compromís recíproc, el reconeixement de l'altre i el respecte per la diversitat de veus.

Una altra de les facetes de l'oralitat és l'aprofitament de les lectures en veu alta que possibilita el text literari. Les lectures a l'aula i els modelatges són fonamentals per a copsar la bellesa del text, pal de paller de qualsevol impuls a la lectura per tal que els alumnes aprecien la funció estètica del missatge.

Una bona lectura fomenta el gust per llegir gràcies al plaer d'escoltar. La millor manera de posar en pràctica aquest logaritme és que el professor exercisca en un primer moment de model, i per a això cal preparació. Una lectura acurada del professor pot enganxar més a la lectura que tota una campanya de màrqueting comercial i institucional. Llegir pot considerar-se com un acte en què l'intel·lecte té un paper fonamental a l'hora de comprendre què es llegeix i relacionar-ho amb l'enciclopèdia personal del lector. Però la lectura en veu alta, a més, aconsegueix arribar

al lector i/o oient per una via sensorial, cosa que s'aproxima molt a l'efecte estètic que té intrínseca la música. La lectura en veu alta, doncs, és molt més empírica que la lectura individual en silenci, i gràcies a una bona elocució és molt més efectiva per a fer comprendre i estimar els textos.

“El narrador és algú que prové de l'exterior, que congrega a la plaça del poble aquells que no sortiran mai d'aquest, que els fa veure muntanyes, altres llunes, altres pors, altres rostres. És el propagador de les metamorfosis.”

Jean-Claude Carrière, *El círculo de los mentirosos*

Així mateix, les dinàmiques que trobarem al dossier a l'hora de recitar poesia, dramatitzar i teatralitzar fragments, locutar notícies o compartir descripcions permeten aprendre estratègies de lectura en veu alta que suposaran un aprenentatge valuós i transferible per a l'alumne. Les materialitzacions de les intervencions orals mitjançant eines digitals permeten resseguir el procés d'aprenentatge sempre que vulguem. Però si anem més enllà, també ens podem plantejar articular les activitats orals a través de la ràdio escolar, o en cas que no en disposem, a través de podcasts que podrem inserir a la web del centre o de la biblioteca escolar. D'aquesta manera assolirem l'última de les fases del procés d'aprenentatge: la transferència i la difusió.

L'ús de les xarxes socials

Les xarxes socials són unes grans aliades a l'hora d'incentivar la lectura i la compartició

d'experiències literàries. Xarxes com Twitter o Instagram permeten crear debats i comentaris al voltant d'una etiqueta que, a més, pot incloure autors, editors, periodistes, etc. En aquest dossier trobarem algunes activitats que proposen l'ús d'aquestes eines per tal que s'assolisca una de les màximes de l'aprenentatge significatiu: la transferència i la difusió. Quan els alumnes observen que el que fan té vida més enllà de les quatre parets de l'aula s'engresquen més, tenen més cura i es retroalimenten per a continuar aprenent.

Creació artística

És imprescindible que els professors siguem capaços de transmetre el text literari com un fet artístic i no sols com un material acadèmic, no-més així aconseguirem que els alumnes valoren la literatura en tota la seua dimensió. I com a tal, cal que els professors també sapiguem transmetre la literatura com un immens terreny creatiu ple de vasos comunicants amb les altres expressions artístiques. La millor manera de fer-ho és acostant-los, en primer lloc, al que més coneixen: la música; però també és important palesar com en el transcurs dels segles els artistes de totes les disciplines han basat la creació en obres d'uns i d'altres, i ja de passada podem marcar les diferències entre el plagi i la còpia i la intertextualitat. Parlem, òbviament, dels clàssics, però també de tòpics literaris universals, d'arquetips i estereotips que s'han repetit al llarg dels segles i que encara avui trobem en obrir atzarosament un llibre qualsevol.

En aquest dossier didàctic sobre La veïna plantejarem algunes activitats per a tractar el fet literari

mitjançant altres disciplines artístiques, amb el concurs d'altres àrees acadèmiques, perquè els alumnes puguin també expressar-se artísticament. Sense sortir del món literari, algunes activitats també plantegen la interpretació dels alumnes dels textos per a la creació poètica, així com l'anàlisi de fórmules literàries més pròpies de la lírica que de la narrativa, com l'ús de figures retòriques.

Organització d'aula

Per a dur a terme l'aplicació de les propostes didàctiques del Dossier el docent pot decidir en tot moment la conveniència d'organitzar la classe en agrupaments. Certament, la reflexió compartida sobre una experiència artística és molt valuosa perquè posa damunt la mateixa taula la vivència personal de cadascú i enriqueix el discurs de tothom. Què seria de nosaltres si no tinguérem ningú a qui explicar les sensacions sobre la pel·lícula després de sortir del cinema, o sobre la sèrie que tot just hem acabat, o sobre el teatre que ens ha deixat corpresos. Els alumnes també necessiten explorar amb els seus iguals el que l'obra literària els ha despertat, així que la taula rodona, la tertúlia, la discussió i el debat en grups xicotets els engrescarà en la concepció de l'obra i en com entenen la literatura en general. Les organitzacions en grups són una mesura universal que també facilita l'aprenentatge entre iguals i propicia estratègies d'ensenyament inclusiu.

Proposta de projecte

Sapere aude, atreix-te a saber!

L'element clau de la novel·la negra és la capacitat d'atrapar el lector en la successió dels fets fins al desenllaç de la trama. Així doncs, una proposta d'aquest Dossier és compartir la lectura mitjançant equips d'investigació que siguin capaços de posar ordre al cas que porta de bòlit el Leo. La classe pot dividir-se en grups de cinc alumnes i tractar d'elaborar un panell d'investigació on es pugui anar reconstruint els fets. Per a treballar d'aquesta manera cal una periodització de la lectura per a tot el grup, de manera que tothom s'ha de comprometre a tenir enllestida la lectura però també a no anar més enllà. Per això, la recompensa no és per a qui abans enllestisca la lectura, sinó per al grup que millor desplegue la investigació i complisca amb els terminis, com un premi a la regularitat. El nombre de sessions pot variar en funció de les necessitats de cada situació. En tot cas, els grups treballaran a l'aula les lectures que hauran fet a casa prèviament, tot i que també recomanem la lectura en veu alta d'algun fragment a l'aula.

El docent compartirà amb cada grup una carpeta digital on podran desplegar l'esborrany del seu panell i on ell mateix podrà intervenir, també per a poder seguir l'avaluació.

La metodologia, doncs, és que el petit grup elabore un panell d'investigació, primer en la carpeta compartida, després construint el propi panell. En aquesta última fase es proporcionaran exemples extrets de pel·lícules i sèries.

Mitjançant ordinadors i aplicacions per a elaborar cartells, cada grup elaborarà el seu propi panell.

Com a producte final, es pot generar un vídeo sobre el panell en què els membres de cada grup d'investigació exposen els seus resultats a mode de documental i on s'exhibisca tot el desplegament de recursos que hi han utilitzat.

Cada panell serà diferent, però tots tindran alguns elements comuns. El docent proporcionarà una base d'orientació (taula 1 dels annexos) per tal de guiar-ne el procés d'elaboració i d'establir els elements necessaris per a la construcció del panell.

Distribució de rols:

Cada grup decidirà els papers que farà cada

<https://1.1bcd.co/products/resized/resized-750-500/a76b91bb108649f0d-cebdd0960e38a2d7bc86770b1e9906cded06da45fa467c0.jpg>

membre:

1. **Director de la investigació:** és qui dirigeix el grup i s'encarrega de distribuir tasques i organitzar la feina.

2. **Detectiu:** aquest rol pot recaure en qui tinga més capacitat de comprensió i siga capaç de relacionar millor els fets amb les causes i les conseqüències; qui genera més hipòtesis i qui fa les millors preguntes.

3. **Informàtic:** és qui té la responsabilitat de gestionar la carpeta compartida i qui portarà la major part del pes de l'edició del panell.

4. **Assumptes interns:** serà aquella persona que vetllarà pel bon funcionament del grup mitjançant rúbriques de participació i valoracions sobre la feina de cadascú. Aquesta figura pot enregistrar un informe cada dia per tal de conèixer com s'ha treballat diàriament.

5. **Portaveu:** serà qui faci d'enllaç entre el grup d'investigació i la resta de grups quan s'haja de posar en comú el procés d'investigació. Aquesta figura també pot enregistrar un informe diari, en aquest cas per sintetitzar els avanços que s'han fet en la investigació.

Procés de creació:

El docent administrarà carpetes digitals amb què cada grup treballarà durant les sessions. En aquesta carpeta hi haurà un document per a completar entre els membres del grup d'investigació (taula 2 dels annexos).

Els membres es distribuïran les tasques durant la sessió i se'ls proporcionarà dos ordinadors.

Al final de la sessió, hauran d'haver completat el document.

L'informàtic del grup s'encarregarà de cercar imatges, informació o gràfics, així com generar infografies, sociogrames, mapes mentals o esquemes per a adjuntar al procés.

Panell d'investigació

Durant dues sessions, els grups d'investigació tractaran de generar un panell on es mostre com han portat el cas a partir de la informació que han anat recollint:

Tot aquest material es pot disposar en format digital, però també en format físic.

- testimonis
- acusats/sospitosos
- mòbil del crim
- sociogrames
- itineraris
- objectes
- converses clau
- documents

Desenvolupament de la trama:

Capítols	Elements clau de la Investigació
1, 2	<p>Plantejament del cas.</p> <p>Primeres impressions: Leo està amoïnat per la visita, li preocupa la veïna.</p> <p>Possibles indicis: Al Leo li agrada la veïna; La Dàlia li agraeix al Leo que no hagi dit res.</p> <p>De què és tracta? Per què no ho va dir?</p>
3	<p>La Dàlia tem que la policia s'assabenti que hi ha un altre home i que puguin interpretar que es tracta d'un mòbil per a desfer-se del seu marit (p. 101).</p> <p>El Leo recorda, finalment, que la Dàlia li havia donat un paquet perquè li'l portara al seu marit.</p> <p>Per què ho recorda ara? Què és el que contenia el paquet? Què va passar a la botiga?</p>
4, 5	<p>Reproducció del diàleg entre la Dàlia i el Leo quan li demana de portar el paquet al seu marit (p. 109-110).</p> <p>Coneixem, per fi, el contingut de la capsa. Tot seguit, ens adonem que la Dàlia li ofereix els llavis al Leo. El Leo afirma que la Dàlia tenia por del seu marit.</p> <p>Què pot ocórrer a partir d'ara amb aquests elements?</p> <p>Cap. 5: algú ha intentat fer-lo fora de la carretera amb el cotxe. Qui pot ser? (p. 116).</p> <p>La Blanca suggereix al Leo que potser la Dàlia amaga alguna cosa (p. 119), però el Leo decideix parlar primer amb la Nora. Al llistat telefònic descobreix que la Nora és ATS.</p> <p>Vol dir alguna cosa, això?</p> <p>Després de la trobada s'esvaeixin les sospites sobre la Nora, perquè la troba molt serena i tranquil·la (p. 121).</p> <p>Apareix un testimoni que assegura que el va veure entrar al taller (p. 125).</p>

6	<p>La Dàlia comença les mudances i assegura que el Jeroni es queda el magatzem.</p> <p>Què poden voler dir aquests canvis?</p> <p>Després d'una escena de sexe, el Leo assumeix que la Dàlia sap alguna cosa que mai no dirà. Així i tot, el Leo creu que no hi ha cap malícia en aquest silenci, i que només es deu al tossut i pueril egoisme que l'envaeix.</p>
7	<p>El Leo acudeix a la comissaria per a parlar amb el comissari Colomer. Vol saber com és que el senyor Vernis va fer una descripció tan acurada d'ell si a penes el coneixia (p. 147).</p> <p>Quan el Leo el troba i l'encalça, s'adona que tenia el braç ple de punxades.</p> <p>El Leo assegura que té un pla traçat. Quin deu ser?</p>
8	<p>Després de perseguir el Màrius per la ciutat, el Leo aconsegueix que li digui el nom.</p> <p>Però el narrador no el diu. Quin pot ser?</p>
9	<p>El Jaume proporciona al Leo una informació fonamental: sap qui és el camell del Màrius.</p> <p>El sergent Colomer confessa al Leo que el senyor Bent va morir d'una aturada cardíaca.</p> <p>Els resultats de l'autòpsia: causa de la mort (p. 166 i 167).</p> <p>El Leo entra a casa de la Nora i l'acusa de prendre heroïna de l'hospital.</p>
11	<p>Resolució del cas (p. 190-198).</p> <p>Hi ha proves per a acusar formalment la Nora?</p>
12	<p>Mòbil del cas: heretar la petita fortuna que el Just tenia guardada (p. 205).</p>
13	<p>La Dàlia pren l'última decisió.</p>

Recursos didàctics

- Articles periodístics.
- Espais web (institucions, associacions, escriptors).
- Vídeos (entrevistes, programes).
- Fragment de llibres.
- Documents personals.
- Biblioteca municipal.
- La comissió de la biblioteca escolar ha de poder coordinar-se amb la biblioteca municipal o de barri per a generar vincles d'anada i tornada. En aquest sentit, la biblioteca municipal ofereix un catàleg molt ampli de novel·la negra a l'abast dels usuaris. Es pot programar una visita a la biblioteca o es pot demanar que es genere una maleta literària amb títols que els alumnes puguin remenar. Amb aquests recursos materials es poden plantejar activitats a l'aula molt interessants d'introducció al gènere a partir de textos seleccionats.
- Maletes literàries CRP.
- Alguns Serveis Educatius ja disposen d'aquestes maletes literàries i tenen un desplegament didàctic pensat per a l'aula.

Bibliografia

- *Antologia del relat policíac* (2013), a cura de J. Santamaría i P. Alonso, Barcelona, Editorial Vicens Vives.
- BASSA, Ramon et alii (1991), *Bang. La novel·la negra a l'escola*, Barcelona, Moll Editorial.
- CHAMBERS, Aidan (2017), *Dime. Los niños, la lectura y la conversación*, Madrid,

Fondo de Cultura Económica.

- MANENT, Albert & Josep Poca (2013), *Diccionari de pseudònims usats a Catalunya i a l'emigració*, Barcelona, Pagès Editors.
- MARTÍN, Andreu (2017), *Com escric novel·la policíaca*, Barcelona, Pagès Editors.
- PIQUER VIDAL, Adolf & Àlex Martín Escribà (2006), *Catalana i criminal. La novel·la detectivesca del segle XX*, Barcelona, Edicions Documenta Balear.
- SIMÓ, Isabel-Clara (2000), *Carta al meu net. Sobre el nacionalisme*, Barcelona, Columna.
- SIMÓ, Isabel-Clara (2003), *En legítima defensa. Els millors articles de l'AVUI*, Barcelona, Columna.
- SIMÓ, Isabel-Clara (2005), *Si em necessites, xiula*, Barcelona, Edicions 62.
- SIMÓ, Isabel-Clara (2008), *Adéu, Boadella. Crònica d'una decepció*, Barcelona, L'Arquer.
- SIMÓ, Isabel-Clara (2009), *Els racons de la memòria*, Barcelona, Edicions 62.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Abans de la lectura

Aspectes biogràfics

1. Elaboreu un perfil Instagram amb els moments clau de l'autora. Podeu afegir informacions diverses:

- Fets destacats de la seva vida personal.
- Publicacions.
- Premis.

Podeu triar l'opció digital o manual, la resta ja sabeu com va: cerqueu una imatge de perfil, editeu una breu descripció i proporcioneu informació bàsica. Tot seguit, genereu contingut relacionat amb l'obra i la vida de l'autora.

Ací teniu dos enllaços per a remenar: [Lletra i AELC](#).

Per a introduir la lectura i contextualitzar-la, l'aprofundiment en l'autoria és clau. L'objectiu és aprendre a establir lligams entre l'autora en tota la seua dimensió i els diferents elements del text literari: gèneres, tractament del tema, estil, etc. En aquest cas, proposem una recerca biogràfica de l'autora. Sense anar més lluny, l'edició del text d'Edicions 62 ja en conté un profund estudi biogràfic i bibliogràfic. Amb aquest material, anirem els alumnes a disposar la informació en un timeline d'Instagram amb els moments que creguen més importants de l'autora, així com fragments literaris, fotografies familiars, premis, etc.

El muntatge pot ser digital o manual, i el resultat es pot exposar a l'aula o en qualsevol espai del

centre.

Si es decideix fer-ho digitalment, amb l'aplicació Canva es poden trobar plantilles de xarxes socials molt fàcils de maquetar.

2. Genereu una línia del temps sobre la trajectòria vital i professional de l'autora. A la xarxa trobareu diverses aplicacions per a crear línies del temps, però una de ben interessant és [aquesta](#). Igualment, podeu crear un [Genially](#) interactiu amb tota mena de recursos.

Aquestes dues activitats permeten acostar-nos a la figura d'Isabel-Clara Simó a partir d'unes estratègies competencials engrescadores. Tant la proposta del perfil d'Instagram com la línia del temps aportaran una panoràmica general de l'autora. Si bé és cert que es tracta d'una proposta d'escalfament prèvia a la lectura de la novel·la, també es pot plantejar després de la lectura, un cop els alumnes s'hagen familiaritzat amb l'obra. Així mateix, amb la cooperació de la biblioteca escolar, es pot plantejar la creació d'activitats literàries sobre l'autora:

- Garlandes amb fragments de textos.
- Pòsters amb sentències aforístiques al centre.
- Collage de portades de les seves obres.

- Club de lectura.
- Exposició (amb col·laboració de la biblioteca municipal) de l'obra.
- Línies del temps.

Aprendre a crear línies del temps resulta molt útil per a assolir competències que permetin entendre i copsar la progressió dels esdeveniments històrics i actuals. A més, si es fan servir algunes de les aplicacions disponibles a la xarxa, es treballa la competència digital. El resultat de les línies del temps es pot exportar a panells més grans que ocupen un espai a l'aula o al centre i poden ser complementaris d'altres treballs sobre un tema concret. En aquest cas, les línies del temps de la Isabel-Clara Simó poden donar compte de la trajectòria de l'autora i anar acompanyats d'altres tasques per a mostrar al centre qui era i què va fer.

L'alternativa a la línia del temps clàssica és l'elaboració d'un quadern interactiu amb la plataforma Genially, de manera que es pot representar la trajectòria de l'autora de moltes formes i es pot enriquir el recurs amb tota mena d'informació.

3. La Isabel-Clara Simó de seguida es veu influïda pels llibres de la biblioteca de casa. Com és la biblioteca de casa vostra? Feu una foto a la vostra prestatgeria de llibres i expliqueu a la classe com llegiu, qui llegeix més de casa, què es llegeix més, si acudiu a la Biblioteca Municipal, si converseu sobre el que llegiu...

Amb aquesta activitat inicial es pretén parlar sobre els hàbits lectors dels alumnes. Dintre del Pla Lector de centre cal conèixer els hàbits de la

comunitat educativa per a enfocar correctament activitats dirigides al foment de la lectura. Les activitats cooperatives a l'aula poden ser un bon instrument per a copsar aquesta realitat.

L'activitat demana que s'explícite d'una manera o d'altra quin tipus de biblioteca hi ha a les cases (si és que n'hi ha), si la família disposa d'un temps per a llegir plegats, si es donen les circumstàncies idònies per a la lectura a casa, si es va a les llibreries o a la biblioteca freqüentment.

Totes aquestes preguntes es poden contextualitzar a partir del comentari de l'estudi introductori del llibre quan es comenta la influència literària que la biblioteca familiar va tenir sobre l'autora. Per a dur a terme aquesta dinàmica, es necessita una sessió (no necessàriament de la classe de Llengua i literatura), disposar els alumnes en petits grups i comptar amb aparells digitals (ordinadors o tauletes) per a respondre un qüestionari.

Cada pregunta haurà de contextualitzar-se i formular-se en general. S'ha de deixar temps perquè els grups petits en parlen i contesten segons cada situació.

El resultat, com dèiem, pot ser molt útil per a elaborar una fotografia dels hàbits lectors dels alumnes.

4. L'autora va néixer el 1943, quatre anys després que acabés la Guerra Civil espanyola. La seua infantesa estigué marcada pel període que anomenem "postguerra". Llegiu aquest text i relacioneu-lo amb la poesia d'Espriu *Indesinenter* cantada pel grup alcoià Verdcel tot versionant Raimon.

Contra la memòria

A la famosíssima novel·la 1984, de Haruki Murakami, hi ha aquestes paraules: “La nostra memòria està integrada pels nostres records individuals i per tots els records col·lectius [...]. Aquests dos tipus de memòria estan estretament lligats. I la història està integrada pels records col·lectius. Si ens prenen aquests records, o ens els canvien per uns altres, perdem la capacitat de preservar la nostra personalitat [la cursiva és meva].”

L'ofec del Prat és un dels més dolorosos flagells que podem rebre, unit a l'absorció de l'estalvi català i el seu teixit financer. Ara ens assabentem que l'Estat va invertir 1.362 milions en Iberia perquè fos rendible. Sumem-hi l'espoli fiscal i els dits cobejosos de Cañete cap al riu Ebre. Volen anorrear la productivitat catalana. En aquell moment hi haurà pacte fiscal, quan siguem un país definitivament empobrit. Aquest és el pla, i té el suport o la complicitat de forces polítiques catalanes, unes per por, d'altres per interessos i algunes per ingenuïtat.

L'objectiu final, però, que roman en l'esperit col·lectiu i inconscient de les forces espanyoles és robar-nos la memòria històrica. Com Winston Smith, el protagonista de la novel·la d'Orwell 1984, en què es basa la de Murakami, que treballava al Ministeri de la Veritat i que tenia per ofici canviar les notícies dels diaris anteriors per d'altres més avinents al Gran Germà totalitari.

Ja ho diu la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut: nosaltres som una comunitat de “régimen común”, no tenim història, com el País Basc i Navarra. De fet, l'espanyolisme sempre diu

que Catalunya no existeix, que se la van inventar no sé quins prohoms dels principis del segle XX.

Ho diuen de debò.

Si ens prenen o ens canvien els records col·lectius, la nostra personalitat desapareix. I no us penseu que ho han inventat en un despatx tenebrós, conspirant contra nosaltres: s'ha fet múltiples vegades a la història i en múltiples cultures. El procés sempre és el mateix: primer et roben el que tens, després et neguen l'existència, i finalment et prenen la memòria. I per això Espriu escriu un poema titulat L'home que esdevenia gos.

AVUI, Ull de peix, 7 de febrer de 2012

Amb aquesta activitat posem en relació l'activitat periodística de l'autora, els seus posicionaments sobre la memòria històrica i l'expressió artística de la música i de la poesia de la mà d'Espriu i dels alcoians Verdcel. El fet concret que motiva l'article no és rellevant, però sí que ho és el posicionament de l'autora vers la necessitat de protegir la memòria col·lectiva de l'anorreament homogeneïtzador. Aquesta tesi pot sorgir després d'un debat sobre el tema de l'article. Tot seguit, es pot reproduir la musicalització de la poesia d'Espriu en què s'enalteix la capacitat de resistència del poble català davant l'intent dels estats veïns de sotmetre'l a la desaparició.

5. Prepareu una bateria de preguntes amb el professor de Ciències Socials sobre l'època en què va nàixer l'autora i elaboreu una entrevista als familiars que recorden com va ser aquell temps. Demaneu-los algun objecte relacionat amb aquell període i feu-lo servir com a fil conductor de l'entrevista.

Les preguntes als familiars sobre la postguerra poden orientar-se de moltes maneres. Més enllà de com van viure aquella situació, també es pot plantejar el tema de la memòria històrica, a partir de la qual coneixem el nostre passat i tractem de no oblidar els episodis que han configurat el present. L'etapa històrica permet lligar el tema amb els continguts curriculars de Ciències Socials de 4t d'ESO; per això es podria plantejar l'elaboració d'una infografia o un pòster en què els alumnes explicaren en què va consistir aquell període a través de les entrevistes amb els seus familiars més grans.

A partir d'algun objecte preuat pels familiars (una carta, una joia, una peça de vestir, etc.) poden articular l'entrevista, la qual haurà d'estar preparada prèviament.

És una activitat transversal per a treballar competències lingüístiques (gèneres periodístics, llengua oral), competències socials (memòria històrica, lligams familiars) i competències digitals (enregistraments, publicació de l'entrevista).

El resultat pot esdevenir un preuat material i un magnífic pretext per encabir en una eventual ràdio escolar.

6. La Isabel-Clara Simó va dirigir durant molts anys la revista *Canigó*. Actualment ja no existeix, però continuen havent-hi moltes revistes en català. En coneixeu alguna? En grups de tres, visiteu la biblioteca municipal i trieu una revista de l'hemeroteca, remeneu-la i elaboreu un petit vídeo promocional de la revista escollida.

Aprofundir sobre les publicacions en català pot resultar molt interessant per als alumnes, ja que poden descobrir revistes en català que aborden els seus interessos i que desperten la seua curiositat. Apropar els alumnes a l'hemeroteca de la biblioteca municipal els genera un impacte cultural important quan s'adonen que a les revistes poden trobar monogràfics d'allò que els interessa. Aquesta activitat pot dirigir-se des de qualsevol matèria, però és molt adient plantejar-la al voltant de la pròpia revista del centre. Cada grup tria una revista mentre que el professor vetlla perquè la tria siga diversa. Els alumnes han de remenar la revista i fer-ne un buidatge de les seccions, dels periodistes i col·laboradors que hi participen, dels temes principals, del destinatari, de la periodicitat. Tot això serà el material amb què elaboraran un petit vídeo promocional de

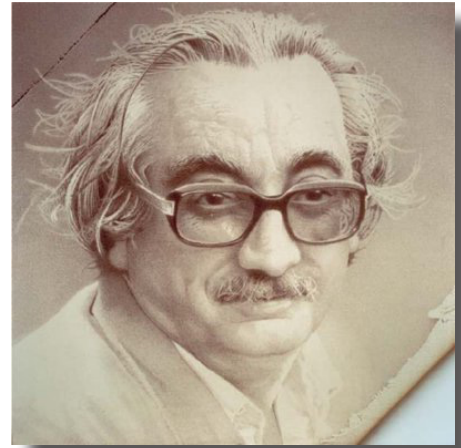

https://www.lesrevistes.cat/images/recursos/slide/appec_slideshow_03.jpg

la revista, a través del qual el grup animarà la resta d'alumnes a subscriure-s'hi.

Alguna alternativa a la biblioteca municipal pot ser:

- *Revistes en català (Llengua catalana, Gencat).*
- *IQuiosc.*
- *APPEC: (Associació de Publicacions Periòdiques en Català)*

7. Isabel-Clara Simó ha afirmat sempre que la figura de Joan Fuster va ser clau en la seua construcció intel·lectual, ideològica i personal. Però, qui fou Joan Fuster? Mireu aquesta entrevista i estigueu atents. Tot seguit en farem un qüestionari digital:

<i>Entrevista</i>
Nosaltres les fusterianes: confessen que se senten deutores.
Joan Fuster li va canviar la vida perquè li va descobrir a la universitat que la llengua catalana servia més enllà de l'àmbit casolà.
Les aparences no enganyen, són aparences.
La dona és pura fisiologia, l'home també però tracta de dissimular-ho.
És el meu pare espiritual.
És el millor assagista d'Europa. Si fos francès estaria a totes les escoles d'Europa. Però és valencià.
El Fuster més conegut és el Fuster més polític, però el Fuster assagista és el desconegut.
És un autor que interpel·la: t'implica en la lectura i et fa pensar.
L'aparició l'any 1962 de <i>Nosaltres, els valencians</i> va fer un tomb al País Valencià.
<i>L'home, mesura de totes les coses</i> és el llibre que segueix a Montaigne i Voltaire, mestres francesos del dubte metòdic: dubtar pensant.
Fuster escriu i llegeix filosofia, però detestava la metafísica.

Conèixer els autors també vol dir aproximar-se als seus referents més propers. L'autora sempre ha afirmat que Fuster va ser el seu gran mestre, tant a la universitat com després al llarg dels anys mitjançant tot el que va escriure, fins al punt d'establir una gran amistat entre Fuster i el matrimoni Simó-Dalfó. No es tracta d'aprofundir gaire sobre la figura del pensador de Sueca, però és una oportunitat per a conèixer-ne la figura i calibrar l'abast i la petjada que va deixar en l'autora i en totes les generacions posteriors.

8. Era pública i notòria l'estima i l'admiració que Isabel-Clara Simó professava a Fuster, tant a nivell intel·lectual com a nivell personal. En aquesta entrevista de la revista *Canigó* conversen sobre la pròpia figura de Fuster. Llegiu aquest fragment i comenteu les preguntes que us fem:

Simó: Et podem fer una “declaració d’amor”? Ets conscient que, de la nostra generació endavant, ets un eix fonamental, un home que ens desperta una apassionada fidelitat?

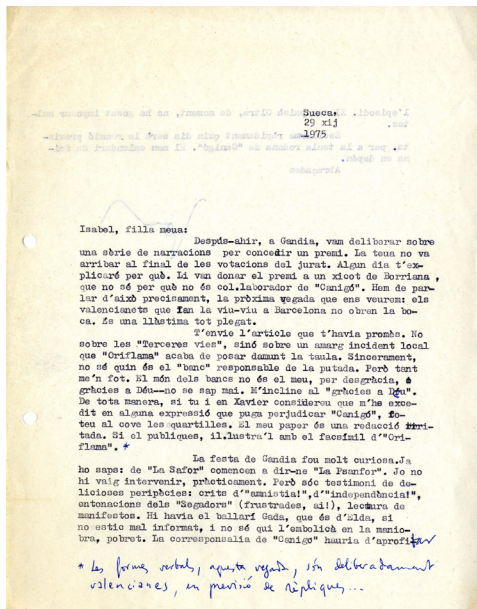
Fuster: Que soc objecte d’unes fidelitats, en soc conscient, perquè, al llarg de molts anys, no he estat l’únic, però sí el més descarat. Abans de la teva generació, la gent estava condicionada per unes quantes coses. Però cada vegada hi ha gent amb menys prejudicis. Els jovenets d’ara s’ho miren amb uns ulls nous.

a) A què creieu que es refereix

Fuster quan diu que els joves d’aquell moment (1975) tenien cada cop menys prejudicis i s’ho miraven tot amb ulls nous?

b) Per quins elements creieu que

estava condicionada la generació anterior a la Isabel-Clara?

Universitat d’Alacant, Arxiu de la Democràcia. Arxiu Revista Canigó-Fons Xavier Dalfó i Hors.

En el mateix sentit que l’anterior, proposem una altra activitat a partir de l’entrevista que la Isabel-Clara Simó va fer a Fuster a la revista

Canigó. Aquesta activitat es pot emmarcar en el currículum de 4t d’ESO quan es tracta la fi del règim franquista i l’incipient aperturisme d’aquells anys. El docent pot aprofitar aquest petit fragment de la conversa per a introduir què va significar aquella època per al ressorgiment cultural dels Països Catalans, així com el pas endavant

que algunes personalitats com Fuster feren per a encapçalar els moviments de redreçament i normalització. En parlar dels joves del moment, es pot comentar la diferència dels joves dels anys seixanta amb l’actitud i els anhels dels joves d’ara. Així mateix, s’ha de poder explicar per quins motius hi ha hagut generacions amb un tarannà més combatiu que d’altres i com les circumstàncies politicosocials han possibilitat moviments de canvi o etapes de retrocés.

9. Per què Fuster és tan important per a l’autora i per a la cultura catalana? Cerqueu en aquesta pàgina web i tracteu d’extreure algunes idees sobre el personatge. Compartiu-ho amb la resta de la classe i extraieu algunes conclusions.

“Vaig viure la carrera desconcertada i descobrint el món a cada pas, com si fos Alicia en Terra de Meravelles. Fou com si acabés de néixer. Ignorava que tenia un país i que tenia una llengua (tot i que era la llengua de la família i de tot Alcoi). Hi vaig arribar analfabeta i hi vaig aprendre a llegir i a escriure. Hi vaig arribar com a provinciana i en vaig sortir essent una ciutadana. Ho va fer Joan Fuster. [...] Jo enyoro Joan Fuster. Tot el país l’enyora. Fins i tot per a criticar-lo o per bescantar-lo”. (Els racons de la memòria, p. 126-127)

Per a completar una idea de Fuster, i a mode sempre d’aproximació, podem demanar als alumnes que consultin el lloc **web de l’AELC** sobre l’autor i

que extraguen algunes idees clau sobre el personatge. Per dinamitzar l'activitat, és recomanable que per parelles facen la recerca amb dispositius portàtils. El docent, prèviament, posa a disposició de la classe un espai virtual on l'alumnat pugui introduir les aportacions (Jamboard, Padlet, full Google Docs). Al final de la sessió, es revisen les aportacions i es comenten mitjançant la participació de tota la classe. Per acabar l'activitat, es pot crear una figura de mides reals de Joan Fuster i enganxar totes aquestes aportacions en forma de bafarades.

Si es vol aprofundir sobre el personatge, es pot visualitzar el documental **Ser Joan Fuster** i fer algunes lectures d'alguns fragments disponibles al lloc web. També aconsellem aprofitar els aforismes i els microtextos per a analitzar el pensament de Fuster.

<https://e00-el-mundo.uccdn.es/assets/multimedia/imagenes/2014/07/22/14060135841060.jpg>

10. Un altre referent literari d'Isabel-Clara Simó va ser Josep Pla. L'univers Pla és complex i controvertit, però el valor del seu testimoni literari és encara monumental. Llegiu plegats el següent text i prepareu-ne una lectura en veu alta.

En els afers sentimentals, els italians tenen fama de no disposar de massa sentit del ridícul. Tenen el cor d'una musicalitat esfilagarsada. Quan hom arriba a Itàlia amb les idees i els sentiments de la societat que ens ha construït, amb la hipocresia, la timidesa, el sentit del ridícul, el gust de la clandestinitat que ens caracteritza, trobem que l'expansionisme, l'exhibicionisme verbal, té un impudor estrany. Però no arribéssim, per aquest camí, a interpretacions massa simples, excessivament unilaterals. La desfibració cordial és una mera malaltia infantil que acaba per resoldre's en fredor de dibuix, passió constructiva, gust per l'anàlisi, lucidesa seca, desproveïda d'il·lusions, lleugerament amarga. Així jo veig l'Itàlia.[...] A primera hora del matí albirarem, a ponent, la grandiosa costa oriental de Sardenya. La frescor del rou de l'alba posava sobre el granit rogenç del coster una humanitat formiguejant. El vaixell enfilà el golf degli Aranci, deixà a la dreta l'illa de Caprera, pàtria de Garibaldi, d'una superba nuesa mineral, i penetrà fins al port de Terranova. En aquest port vaig prendre el tren fins a Sàsser.

Com en totes les illes del Mediterrani —com a Menorca i a Delos, a Corfú i a Elba—, l'arribada a Sardenya us fa sentir com una immersió en una estranya, remota, llunyania. A les illes tot té un punt somort, d'atonía, de calma somniosa: és com si portéssiu cotó fluix a les orelles. Hi ha persones que no poden sofrir-ho. Jo m'hi adapto sense gaires compliments. La vida intensa m'empipa. Quan vaig veure que el tren enfilava un paisatge de terres altes, muntanyós, poblat de suredes i de pins, l'aire ple d'olors de farigola, romaní i espigol, amb les flors grogues de la ginesta, el sòl cobert d'argelagues florides, solitari i desert, em semblà trobar-me altra vegada a la meua terra materna. Encant de Sardenya!

Sàsser és una petita població provinciana, posada sobre una gran planura, una marina blanca, verda i trèmula. El mar es veu al nord, en llunyania, i l'aire hi palpita en una lluïssor blava i lleugera. Il leve tremolor della marina. Des de la part elevada de la vila, es veu l'illa Asinària i les boques de Bonifaci,

l'estret entre Còrsega i Sardenya, terror de la navegació antiga. El paisatge és esventat, masculí, d'una puresa lineal fascinadora. Les taques de blanc, sobretot, estan situades en aquell punt dolç entre l'esmortèiment groguenc i l'explosió africana: són els blancs de Corot, exactament.

Del llibre *Illes mediterrànies 2.*

De Còrsega a Malta.

Barcelona: Destino - Edicions 62, 1986, p. 65-67

Així com Fuster esdevingué un referent en el pensament i en el posicionament filosòfic de l'autora, Josep Pla fou un autor clau en la configuració de l'estil de l'autora. Si bé és cert que la ploma de Simó no té res a veure amb la de Pla, l'escriptura del geni empordanès és admirada per totes les generacions d'escriptors posteriors i esdevé el gran mestre de la descripció. En aquest sentit, trobem ací una bona oportunitat per a apropar la prosa de Pla als nostres alumnes i fer que gaudisquen d'un estil literari personalíssim. Amb aquesta activitat posem l'èmfasi en l'estil literari a partir de la lectura en veu alta. Per a això, cal una preparació a consciència dels elements que enriqueixen el text i que el fan únic. Proposem la utilització de la **base d'orientació** que trobareu a la taula 4 dels annexos. Treballar amb aquest mètode ajuda els alumnes a aprendre a llegir i a extreure el suc dels textos literaris.

Així mateix, podem proposar als alumnes a encetar un diari personal a partir de la primera frase del Quadern Gris. Aquest diari podria ser una alternativa a la Carpeta d'aprenentatge que plantegem al principi del dossier, de forma que en aquest cas ens centrem a interactuar de forma íntima amb la lectura de l'obra literària i a relacionar-nos amb el context personal del lector.

11. Tot i la seva tasca com a escriptora, l'autora no va parar mai d'escriure articles d'opinió. A partir d'aquesta taula i de la descripció que fa Carles Cortés del seu estil, tracteu d'identificar els trets de la taula en el següent article:

Racisme

“La frase sempre comença així: «Jo no soc racista, però...» O bé: «Aquesta no és una manifestació racista, però...» I a continuació una mostra inequívoca de racisme. Preparem-nos, perquè el que ha passat a El Ejido (Almería) no és la primera vegada que passa a Europa ni serà l'última; tot al contrari, tinc el convenciment que els brots racistes i violents s'incrementaran a mesura que la immigració augmenti.

A El Ejido, un magribí amb les facultats mentals trastornades va assassinar a punyalades una noia de 26 anys. Un fet esgarrifós, espantós; quan intento ficar-me en la pell de la seva família, dels seus amics, miro d'entendre també la ira immensa que hi deuen sentir. Un home va matar una dona. La ira esdevé, però, racisme quan hom culpabilitza tots els qui s'assemblen a l'assassí. Un abundant nombre de veïns d'El Ejido no en tenen prou, amb la detenció de l'assassí: han decidit que la noia va morir a mans de tota la comunitat magribina, i això és racisme.

¿No seria una bestiesa culpabilitzar tots els bascos per un atemptat? ¿O culpabilitzar tots els russos per la massacre inadmissible i criminal de Txetxènia? ¿Podem admetre les dones que la majoria dels europeus pensin que hi ha agressions contra les dones perquè provoquen els homes?

¿Tenir el mateix color, la mateixa nació o el

mateix sexe que un individu que ha comès una barbaritat vol dir que els qui tenen el mateix color, la mateixa nació o el mateix sexe també són culpables? La resposta a aquesta pregunta és la que determina si som racistes, xenòfobs o sexistes, i la resta són romanços.

Aquells veïns d'El Ejido van carregar fins i tot contra un grup de magribins que es manifestaven en repulsa de l'assassinat! Això ha passat a Andalusia, però passa o passarà a Catalunya i a tot arreu d'Europa. I per això els partits d'extrema dreta tenen qui els escolti. És urgent que s'iniciïn unes campanyes explicatives, que dissuadeixin la gent de confondre la responsabilitat individual amb la col·lectiva.

També intento posar-me en la pell dels magribins, de qualsevol immigrant. Imagino les seves reunions, com comparteixen les seves pors, i com els membres més influents o més destacats de la comunitat llancen la consigna que ningú cometi el menor delictes, perquè si un roba, els culparan a tots, si un ven droga, tots seran titllats de camells. No hi ha dret."

AVUI, 3 de febrer de 2000

<i>Exposa la seva ideologia</i>	<i>Utilitza una forma directa i clara</i>	<i>Ofereix el seu pensament</i>	<i>Mostra la visió crítica i punyent de la realitat</i>
<i>Fa servir la ironia</i>	<i>Qüestiona i relativitza les normes establertes</i>	<i>Són textos concisos i breus</i>	<i>Estructura del debat retòric: captació de l'atenció, argumentació i resum i apel·lació als lectors</i>
<i>Temàtica sobre temes culturals, lingüístics i socials</i>	<i>Els textos parteixen de l'observació de la realitat</i>	<i>Defensa de les llibertats en tots els seus aspectes</i>	<i>Referències a intel·lectuals</i>
<i>Influència de la formació filosòfica</i>	<i>Llibertats nacionals</i>	<i>La situació de les dones</i>	<i>Les injustícies</i>

A banda de la faceta literària d'Isabel-Clara Simó, és molt interessant per als alumnes conèixer el vessant periodístic a partir dels articles d'opinió. En aquest camp, l'autora alcoiana aboca una gran càrrega ideològica i expressa en poques línies el seu pensament a partir d'una notícia d'actualitat. Per a enfocar l'obra literària fora bo aproximar-nos als articles de l'autora per a copsar els plantejaments que després trobarem esquitxats en el pla narratiu.

L'activitat que proposem pot dur-se a terme de moltes maneres. Una de ben senzilla és identificar els temes que apareixen en la taula en l'article d'opinió. El comentari posterior d'aquests temes pot generar un debat molt sucós. De fet, l'article que oferim ací recull una problemàtica ben candent que ja es preveia a l'any 2000: el racisme.

És interessant a la classe de llengua analitzar aquest tipus de textos des de diferents angles: el format,

l'estructura, el gènere, el tipus de text. També podríem parlar de l'estil periodístic de l'escriptora.

A l'hemeroteca del diari **El Punt Avui** podem trobar els seus articles des de 2010. En el mateix sentit, el recull d'articles publicat a *En legítima defensa* (ed. Columna) és un bon repositori dels millors textos per a tractar a classe ordenats per temàtica.

12. Isabel-Clara Simó comença a utilitzar el català com a llengua culta després de conèixer Joan Fuster. A partir d'ací, es converteix en una defensora del català enfront de la discriminació lingüística.

a) Repartiu-vos aquests textos i comenteu-los en petits grups amb l'ajuda d'aquestes preguntes (no cal que les contesteu).

- Quin és el posicionament de l'autora envers la llengua?
- Sobre quin element temàtic argumenta el seu punt de vista?

- Fins a quin punt l'autora viu la realitat que explica?
- Quina és la tesi de l'autora?
- I tu, què en penses?

b) Tot seguit, un membre de cada grup haurà d'anar a un altre grup i explicar el seu text.

c) Finalment, torneu al grup inicial i comenteu algunes consideracions generals amb la resta de la classe.

d) Genereu un decàleg entre tots sobre les conclusions de l'activitat i pengeu-lo a la classe.

Text 1: *“Fa quasi quaranta anys, Joan Fuster ho deia així a Nosaltres, els valencians: «L'Estat jacobí no farà mai cap concessió motu proprio a les llengües no oficials dels pobles que enclou. Les concessions en tal sentit, caldrà arrencar-les-hi, i això ha de ser a través d'una acció civil coordinada i lúcida.» Bé: ja són llengües oficials i les concessions, quan hi són, continuen essent arrencades amb fòrceps.”* (“Aznar i la llengua”, *De fil de vint, diari Avui*, 6-2-1999)

Text 2: *“Si em permeteu l'al·lusió personal, puc afirmar, sense cap dubte, que he patit, com a ésser humà, discriminacions pel fet de ser dona; pero ni de lluny es poden comparar a les discriminacions que he patit i que pateixo per ser catalanoparlant i catalanoescrivent; i no m'estic referint només a l'època franquista. Encara més, fer afirmacions sobre la llengua continua sent perillós, si aquesta llengua és la catalana.”* (“92%!”, *De fil de vint, diari Avui*, 8-9-1999)

Text 3: “Escriure és com estar condemnat a una obligació inevitable i alhora és el moment en què tastes una mica això que es diu llibertat: tu, com déu, manegant la vida dels altres, pintant paisatges i mo-blant les cases, i alhora com un miserable captaire que està al marge i que no vol estar-ho. I ho he fet només en la meua llengua, per tossuderia, sí, per patriotisme, també, però sobretot —sobretot— per necessitat. Ja ho saps, que et menysprearan, ja ho saps, que sempre seràs de segona.” (Els racons de la memòria, p. 139)”

Text 4: “Mai no em vaig preguntar per què la meua llengua era de segona i la llengua de debò era l'espanyola. Ni vaig sospitar mai que això significava que jo, com a persona, i tots els que m'envoltaven també érem ciutadans de segona categoria. [...]”

Text 5: “Per això em rebenta que hom defensi el bilingüisme per defensar-se exclusivament a ells mateixos i la seva mala consciència. Més amunt et deia que és pervers basar l'argument aquell que hem de parlar espanyol «para que nos entendamos todos» en una injustícia: que a nosaltres ens han obligat a aprendre el seu, però nosaltres no els hem obligat a ells a aprendre el nostre. Doncs aquí es dona una perversitat més gran: dir que hem de ser bilingües pels drets dels immigrants és basar-se en una injustícia descomunal: que existeixen els immigrants, que hagin estat arrencats de la seva terra. La cosa més lògica hauria estat, davant la massiva immigració, dotar Catalunya de tota mena de mecanismes per a ajudar-la en la tasca d'integració dels nouvinguts; no, lluny d'això es diu «en nom de la justícia», que som nosaltres els qui hem de renunciar a la nostra llengua perquè els «señoritos» andalusos han malversat la seva terra i n'han foragitat els seus legítims propietaris, el seu poble.” (Carta al meu net. Sobre el nacionalisme, p. 69)

Els debats que es generen a l'aula haurien de bastir-se amb certes regles i normes prèvies. A més, els debats generen oportunitats per a treballar la comunicació oral. El debat és un gènere interessant perquè permet la coexistència del llenguatge formal, amb elements propis del llenguatge específic segons la matèria, i elements propis del llenguatge col·loquial. Aprofundir sobre aquest gènere discursiu passa per dotar els alumnes d'estratègies orals comunicatives verbals i no verbals. En aquest sentit, és cabdal proveir-los de

marcadors textuais argumentatius relacionats amb taules de verificació perquè siguen capaços d'utilitzar-los mentre argumenten; modelar intervencions per a oferir bons models; enregistrar els moments preparatoris i d'acció per a generar moments d'autoregulació i autoavaluació.

13. **Imagineu-vos que teniu un grup de música i que voleu fer un disc, però dubteu en quina llengua editar-lo, en català o en castellà. Feu grups de sis i dividiu-vos en dos equips. Prepareu un debat amb arguments que defensen una tria o una altra. En acabat, poseu en comú els arguments amb tota la classe.**

El professor convida tots els grups a compartir els arguments amb la resta de la classe mitjançant l'aplicació Mentimeter, amb pòstits de colors segons la postura de cada grup. Els grups es nodreixen amb arguments d'altres grups i milloren les seves pròpies argumentacions.

Tots els grups recullen els arguments i treballen durant una sessió aquests arguments per a preparar el debat.

Durant una altra sessió, el docent disposa els acaraments dels grups i es decideix quina postura té cada grup a l'atzar. Comencen els debats i es deixa 15 minuts al final per a poder tornar al lloc i parlar de les sensacions generals. El docent envia una rúbrica a cada alumne per a avaluar els altres membres del seu equip.

*Aquesta estratègia pot enriquir-se amb els exemples i la disposició que ofereix la **web de la Lliga de debat de la Xarxa Vives**.*

Existeixen uns quants recursos digitals per a preparar debats que permeten, no només esquematzar els arguments, sinó generar evidències d'aprenentatge que poden servir per a avaluar.

*Feu una ullada a aquesta plataforma: **Kialo**.*

Vegeu el comentari final de l'activitat anterior a l'hora de preparar els exponents lingüístics del debat i per a preveure la recollida d'evidències.

14. **Quina creieu que és la intenció d'un autor a l'hora d'escriure una obra? A partir d'aquesta definició que fa Carles Cortés sobre la narrativa de l'autora, què creieu que és el que persegueix en la seva literatura?**

“Les seues històries ofereixen la projecció de les formes psicològiques bàsiques de l'ésser humà: l'interès, la imaginació, la memòria, la simpatia, l'antipatia, el desig, el temor, l'esperit de contradicció, la satisfacció, el plaer, la sorpresa, etc. Els seus relats es mouen, doncs, dins dels límits de la literatura psicologista, on el centre és un personatge extern a l'autora sobre el qual es recrea la construcció del món propi a través de la seua visió personal.”

- Crear una trama mitjançant una acció trepidant?
- Descriure llocs extraordinaris?
- Conèixer i analitzar l'ànima humana?
- Convèncer el lector del seu punt de vista?

Per a abordar el fet literari en el seu conjunt, és important que els lectors es plantegen certes preguntes, com ara què fa que algú decidisca crear obres d'art. La necessitat creadora de l'artista prové de motivacions diverses i és fonamental que tothom pugui reflexionar-hi. A banda d'aquesta motivació intrínseca, el producte artístic que se'n deriva també reflecteix la intencionalitat i modela la forma de l'obra d'art. En aquest cas, Isabel-Clara Simó

durant tota la trajectòria vital i professional s'ha entestat a entendre la ment i l'ànima humana mitjançant la creació de personatges ben diversos en totes les seues històries. Segurament, la formació filosòfica en té gran culpa, d'aquesta dèria.

Qüestions prèvies a la novel·la

15. El títol d'un llibre no sempre el determina el propi autor. De vegades, són els editors els que el decideixen a partir de criteris comercials. Quins creieu que poden ser aquests criteris? En petits grup, imagineu que sou una editorial. Elaboreu un decàleg sobre com han de ser els títols del vostre catàleg. En acabat, poseu-los en comú.

El docent presenta els següents casos com exemples de les controvèrsies sobre el títol de l'autor i el títol de la publicació definitiva:

Murakami: l'autor japonès tria el títol *Norwegian wood* per a la seva novel·la pel títol de la cançó dels Beatles. En canvi, en alguns llocs el van traduir com a *Tòquio blues*. L'autor no hi va estar massa d'acord, però ho va acceptar. El que sí que no va acceptar van ser determinades cobertes, que les va fer retirar.

Murakami: un altre títol seu és *L'amant perillosa*, un títol massa explícit i massa prosaic que s'allunya de la traducció anglesa *East of the border, West of the sun*.

Muriel Barbery: va treure un llibre que es deia *Une gourmandise*. Aquí es va traduir per *Una golosina/Una lllaminadura* en sengles edicions castellana i catalana. Amb el temps es va reeditar en castellà en una altra editorial i li van canviar el nom per a presentar-lo com si fos nou. En van dir *Rapsodia gourmet*.

Carlos Zanón: En una traducció a l'alemany li van canviar força el títol perquè l'editorial volia que aparegués el nom de Barcelona.

Marta Carnicero: l'autora va posar un títol a corre-cuita per a presentar-lo a l'editorial: #Walden. Finalment, l'editorial va triar el títol *Coníferes* perquè la proposta de l'autora podria dificultar l'indexament del llibre per raons tipogràfiques. Això sí, a la coberta del llibre apareixen tots dos títols.

Proposem reflexionar en grup sobre una de les tasques del món editorial per a conèixer i valorar els diferents passos que segueix una obra en el procés de publicació.

El docent organitza la classe en grups petits i els anima a elaborar un decàleg d'una editorial sobre com han de ser els títols de les novel·les que es publiquen. Es tracta d'una reflexió al voltant de la feina que fan els editors per tal de trobar l'equilibri entre els interessos dels autors i la viabilitat econòmica de la publicació des del punt de vista empresarial.

18. En l'estudi introductori, Carles Cortés afirma que “*La veïna* presenta un discurs narratiu pròxim a les fórmules de l'oralitat. Els nombrosos diàlegs entre els personatges reproduïxen els seus parlaments, tot prescindint de les acotacions que delimiten la procedència de les veus que hi participen”. Us animem a identificar marques d'oralitat durant la lectura i anotar-les en una taula com aquesta:

Marques d'oralitat:

Una de les característiques fonamentals de la novel·la negra és el to realista dels elements narratius. En aquest sentit, la forma com parlen els personatges és cabdal per a donar versemblança a la història i generar empatia amb el lector. Com que molts dels personatges de la novel·la negra provenen de les capes més baixes de la societat, els diàlegs s'han d'ajustar als sociolectes d'aquests grups humans. Així doncs, no trobarem segurament un estil literari proper a la prosa poètica, sinó que més aviat llegirem uns diàlegs molt propers a la parla col·loquial.

En aquest sentit, és interessant explicar que el col·loquial no és un registre incorrecte sempre i quan s'adeqüe a la situació comunicativa. Per a tractar aquesta qüestió, podem fer l'experiment de reproduir una conversa col·loquial amb les paraules dels alumnes però mantenint la correcció lingüística.

19. **Segur que tots teniu al cap una idea prefixada de com ha de ser un detectiu. Gràcies a la cultura literària i cinematogràfica que hem heretat, ens hem construït un arquetip que trobem reproduït en moltes històries que consumim. Quins són aquests personatges històrics que han fet fortuna? Us animem a investigar per grups un d'aquests detectius famosos i a posar en comú les característiques.**

L'univers de la novel·la negra és molt productiu i la història de la literatura universal ens ha proporcionat nombrosos detectius que han fet fortuna, de vegades fins i tot eclipsant la figura de l'escriptor. Amb aquesta proposta de descoberta proposem als alumnes que trien un detectiu dels que oferim a la taula i en facen una petita recerca per a descobrir-ne els trets més característics. Amb el recull de detectius poden generar una mena de mostra o fira de detectius més importants de la literatura i generar alguna activitat sobre el gènere a la biblioteca escolar.

AUTOR	DETECTIU	OBRES MÉS CONEGUDES
Arthur Conan Doyle	Sherlock Holmes	<i>Estudi en escarlata</i> <i>El gos dels Baskerville</i>
Agatha Christie	Hercules Poirot i Miss Marple	<i>S'anuncia un assassinat</i> <i>Assassinat a l'Orient Express</i>
Dashiel Hammett	Sam Spade	<i>El falcó maltès</i>
Raymond Chandler	Phillip Marlowe	<i>Adéu, nena (Farewell, My Lovely)</i>
Georges Simenon	Comisario Maigret	<i>Maigret i el cos sense cap</i>
Patricia Highsmith	Tom Ripley	<i>El joc de Ripley</i>
Andrea Camilleri	Comisario Montalbano	<i>La forma de l'aigua</i>
Donna Leon	Comisario Brunetti	<i>Acqua alta</i>
Francisco González Ledesma	Inspector Méndez	<i>Crònica sentimental en rojo</i>
Manuel Vázquez Montalbán	Pepe Carvalho	<i>Els mars del sud</i>
Eduardo Mendoza	El Detective Sin Nombre	<i>El misteri de la cripta embruixada</i>
Petro Márkaris	Kostas Jaritos	<i>Offshore</i>
Ferran Torrent	Toni Butxana	<i>No empreneu el comissari</i>
Carlos Zanón	Pepe Carvalho	<i>Problemes d'identitat</i>
Rafael Tasis	Comissari Vilagut	<i>Un crim al Paral·lel</i>
Andreu Martín i Jaume Ribera	Joan Anguera (Flanagan)	<i>No demanis llobarro fora de temporada</i>

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Durant la lectura

Comprensió focalitzada

20. Us animem a mantenir una mirada de psicòleg durant la lectura i a estar atents als detalls que configuren la forma de ser del protagonista. Mentre llegiu, podeu anotar en una taula aquests detalls. Al final de la lectura podreu compartir-los i puntualitzar els matisos. Podríem encasellar el protagonista en algun estereotip literari o cultural?

Quadre psicològic

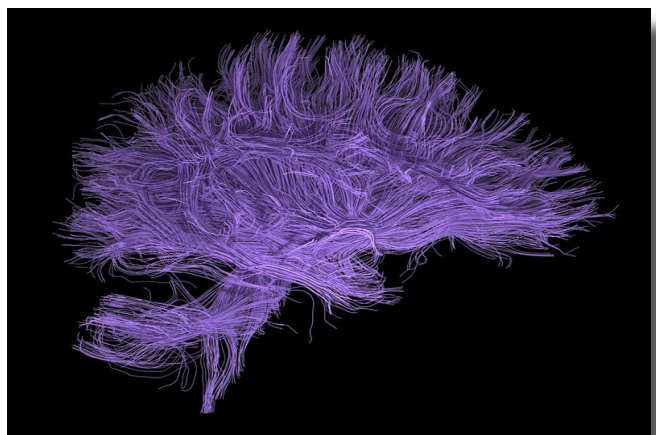
La novel·la psicològica és un dels diversos gèneres narratius que trobem a les llibreries, però d'altres com la novel·la d'aventures en què l'acció és la protagonista també pot esdevenir una obra literària de qualitat. És important que el professor de literatura faci notar com els autors construeixen els seus personatges. Sovint es posa l'èmfasi en l'argument i en el ritme dels elements, però cal que els joves comencen a valorar la importància del personatge com a part substancial de les històries. En aquest cas, la pregunta ens serveix per a explorar altres casos en què la construcció psicològica (i no física) del personatge esdevinga una part fonamental de la narració, més enllà de

l'argument.

En aquesta activitat, animem els alumnes a adoptar una mirada analítica del protagonista a llarg de la novel·la, mitjançant la qual podrà anar anotant aquells aspectes que ajuden a configurar una personalitat.

Ací tenim unes quantes idees per a conduir la conversa sobre la psicologia del personatge:

- El personatge “no-ningú”
- No evolució del personatge. Al final, torna a l'estat inicial .
- Com l'atzar l'involucra en un conflicte.
- L'individualisme (paradís) vs. la socialització (conflicte).

21. Durant quant de temps passa la història? Anoteu els indicis que cregueu que indiquen la successió de dies durant la novel·la i comenteu-ho en finalitzar la lectura.

Un dels elements narratius més importants per a entendre la trama és el temps narratiu. Si convidem els alumnes a parar atenció en aquest aspecte, aprendran una rutina de pensament que podran aplicar a qualsevol altra lectura. En aquest cas, els podem demanar que assenyalen en la lectura marques temporals mitjançant separadors de colors que indiquen el pas del temps perquè siguin capaços d'establir la seqüència temporal de tota la trama.

Aquesta activitat pot emmarcar-se en el projecte del panell d'investigació, o també proposar-se com a línia del temps narratiu.

Una altra qüestió que paga la pena comentar amb els alumnes és la diferència entre el temps narratiu i el temps real.

22. Qui és el narrador de la història?

Des de les primeres línies de la novel·la detectem una veu narrativa molt marcada. Per parelles, tracteu d'identificar el narrador de la novel·la en els models que trobareu en la següent taula.

Tot seguit, trieu un altre tipus de narrador i feu una proposta alternativa a partir dels models de la taula anterior. Proveu de redactar el primer paràgraf de la novel·la amb aquesta veu narrativa. Què ha canviat?

Tractem de fer reflexionar els alumnes sobre la importància de la tria de la veu narrativa. Amb l'ajuda de la taula sobre veus narratives i punts de vista, els demanem que reflexionen sobre el narrador de La veïna. Tot seguit, els proposem que juguen a imaginar-se una altra veu narrativa de les que han trobat a la taula i que facen l'experiment de redactar un fragment del text amb aquesta nova mirada.

El resultat hauria de permetre detectar que cada tria suposa un guany per alguna banda i una renúncia per una altra. D'això, se'n pot fer un debat molt suggeridor.

Punt de vista intern (Narrador intradiegètic)	
<p>El narrador està implicat en la història, n'és un personatge que no necessàriament ha de ser el principal. El narrador explica els fets a partir de l'experiència de viure'ls o d'haver-los viscut. En aquest últim cas, el narrador pot avançar coses que passaran al final de la història perquè coneix el desenllaç, però en canvi, no podrà endinsar-se en els pensaments dels personatges.</p>	
Narrador protagonista	<p>Es tracta del narrador autodiegètic, és a dir, aquell que explica la seva pròpia història. La veu és del tot subjectiva, ja que la visió dels fets és molt particular. Utilitza la primera persona del singular, tot i que de vegades podem trobar un narrador que fa servir la segona persona per amagar-s'hi.</p>
Narrador testimoni	<p>El narrador participa en la història, però no n'és el protagonista. També és subjectiu perquè veu la realitat a partir dels seus ulls.</p>
Punt de vista extern (Narrador extradiegètic)	
<p>El punt de vista extern és el que adopten els narradors que no participen en la història, són entitats alienes a la relació espai/temps dels personatges que ho saben tot (o quasi tot): què es diu, què se sent i què es pensa. A més, pot saber coses que els personatges tampoc coneixen.</p>	
Narrador omniscient	<p>El narrador omniscient fa el paper d'un déu que ho sap absolutment tot. Aquest narrador utilitza la tercera persona i disposa la història a la seva conveniència, de manera que el lector n'accepta l'autoritat sobre la successió de fets i sobre com es disposen. El narrador omniscient, a més, té la capacitat opinativa d'influir en la consideració de les accions dels personatges.</p>
Narrador quasi omniscient	<p>Parlem de narrador quasi omniscient per a referir-nos al narrador que té la mateixa capacitat de la ubiqüitat que el narrador omniscient, però en aquest cas no pot transmetre els pensaments dels personatges. Es tracta d'una tècnica descriptiva propera a la de la càmera de vídeo: ressegueix tot el que fan els personatges, però deixa que l'espectador (en aquest cas el lector) jutgi els esdeveniments i els comportaments.</p>
Narrador equiscent	<p>El narrador equiscent és un narrador omniscient les capacitats del qual es limiten a un personatge.</p>

23. Durant la lectura, trobareu en diferents moments que es vincula l'olor de lavanda —o l'espígol— amb la Dàlia, el nom de la qual també és una flor. Creieu que és un fet fortuït? Investigueu quina simbologia hi ha al darrere d'aquestes espècies i tracteu d'establir alguna relació amb el referent a la novel·la.

“Ella somrigué, la batalla guanyada, i em digué que es deia Dàlia. Un nom de flor. I que li esqueia.” (p. 109)

És important que els lectors novells aprenguen a detectar els símbols de les obres literàries. En aquest cas, es tracta d'una referencialitat clara a l'exuberància de les dàlies i la propietat analgèsica de l'espígol. Així doncs, a partir d'aquesta relació podríem animar els nostres alumnes a atribuir-se una flor, un arbre, una planta i una olor. Es tractaria d'una activitat tutorial molt interessant per a l'autoconeixement i el coneixement dels altres.

24. El Leo és un infeliç, ho sabem des del començament de la novel·la. Però, per què? Joan Fuster i Dante Alighieri ens donen una pista: llegiu aquests dos textos i comenteu la relació que tenen amb el nostre protagonista:

- *AQUELL VERS DEL DANT. - És clar! Només podem tenir consciència de felicitat —d'haver estat feliços— en el moment de la misèria. L'home que se sabés feliç ja començaria a no ser-ho, ja no ho seria (321).” (Aforismes, Joan Fuster,)*
- *“No hi ha pitjor dolor que recordar els temps feliços, en la misèria.” (La Divina Comèdia, Dante. L'Infern, Cant V, vers 121-123)*
- *“Era gairebé feliç.” (La veïna, p. 77)*

A partir dels textos seleccionats, el professor anima els alumnes a relacionar la infelicitat del protagonista amb el concepte de nostàlgia. Sobretot, pel que fa a les contínues referències a la mare i a un temps passat millor. Caldrà que s'explique el significat de cada text i el context, de manera que els alumnes puguin relacionar la idea de la felicitat perduda amb el protagonista de la novel·la.

Si es donen les circumstàncies, el professor pot

encetar una mena de roda so-

bre el significat de la nostàlgia, tot explicant que es tracta d'un sentiment ben humà de vegades explotat pel romanticisme subjacent. Així doncs, cada alumne podria preparar un petit text d'un paràgraf sobre algun detall personal que s'adiga amb la nostàlgia.

Més endavant, fins i tot es podria relacionar l'Infern de Dante amb el protagonista, ja que la seua poca esma i el seu individualis-

me, pecats petits, fan desitjar una vida passada que no tornarà mai més.

25. A la novel·la hi ha un personatge que no intervé però que és decisiu: la mare del Leo. Quin paper creieu que fa aquest personatge? Quin pes té la mare sobre les decisions del Leo?

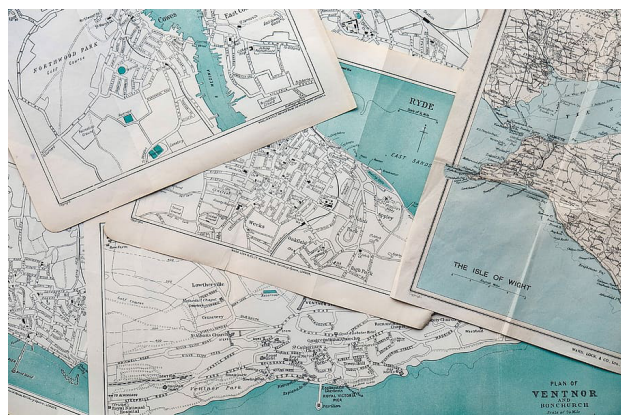
Sense desvetllar res més, esperem que els alumnes vagen comentant els trets que hagen detectat del personatge de la mare. Es tracta de reconstruir entre tots i mitjançant la tertúlia literària la importància dels personatges absents en certes ficcions. En aquest cas, trobem un personatge transcendent en la construcció psicològica del personatge, ja que la personalitat del Leo es configurarà en bona mesura a partir del record de la relació amb la mare.

Segurament, també esdevé de detonant per a algunes decisions precipitades del Leo que desencadenen en alguna petita tragèdia, com l'amor cec cap a la Dàlia o la visita a prostitutes. La manca d'afecte que li professava la mare l'ha de completar forçadament amb voluptuositats passatgeres. En última instància, es desfà del balanci, símbol de la presència de la mare en la vida del Leo.

26. Estigueu atents a la lectura i tracteu d'identificar les localitzacions reals de la trama. Quins elements aporta la ciutat en l'escenari d'una novel·la negra? Per contra, què creieu que podria aportar una localització rural?

En la novel·la policíaca i negra, la trama urbana és fonamental per al desenvolupament dels fets. La ciutat, com a univers dinàmic, ofereix un ven-

tall d'avantatges per a disposar tots els elements propis del gènere: diversitat de personatges, anonimats, localitzacions conegudes, ambient asfàltic i macabre, presència policial, bandes urbanes, etc. L'entorn rural aporta una altra sèrie d'elements que, si bé no són prototípics del gènere, també aporten elements interessants per a les trames: tothom es coneix però hi desconfia, elements naturals, velles disputes familiars, intrusos benefactors o malfactors, poca presència policial, escàndols imprevistos, alteració de l'ordre social... Aquesta activitat la podem enllaçar amb l'activitat 56 i comparar els resultats d'una i altra abans i després de la lectura.

Localitzacions de la novel·la:

- Banc central: Ronda de Sant Antoni
- Colera
- Carrer de Muntaner
- Passeig de Maragall
- Carrer de Vinyals
- Hospital de Sant Pau
- Barri de Gràcia
- Carrer de la Providència
- Carrer de Sant Pere

27. A la p. 132 la Dàlia explica al Leo que té ganes de deixar enrere la vida anterior i fer les coses quotidianes que se suposa que fa la gent feliç. Per què creieu que no ho feia abans?

“Tinc ganes de sortir d'aquest forat, i d'esborrar tot el que ha passat, i de tenir veïns amables que em diguin «hola» i de viure al centre i poder anar al cinema i a menjar ensaimada i xocolata en una granja, i comprar en el mercat i tenir una perruqueria amb noies somrients que et facin les ungles i et diguin que et convé un tractament a base de cogombre per al cutis, i arribar tard a casa si vaig de compres i tenir set pintallavis de set colors diferents i un tocadiscos que retrunyí a tota la casa...”

Amb aquest fragment pretenem encetar una conversa sobre el significat de la felicitat i dels obstacles quotidians, en aquest cas del marit. La vida que descriu la Dàlia no té res d'especial, però es presenta com una quimera al costat del marit. Igualment, paga la pena continuar preguntant-se si aquesta rutina que planteja la Dàlia és realment el que necessita una xica jove com ella o és simplement la idealització de felicitat que s'ha formulat.

Quin és el concepte de felicitat que tenen els nostres alumnes?

28. Al llarg de la novel·la trobem un fil conductor lineal que ressegueix els esdeveniments. Però de vegades podem trobar fragments que no tenen res a veure amb els fets, sinó amb impressions dels propis personatges que ens fan entendre com són, què pensen o quina opinió els mereixen certes coses. Tracteu de detectar-los mentre llegiu i comenteu en què es diferencien amb la resta del discurs.

“«¿Què em passa realment?» La pregunta no és fàcil de contestar, i un mateix busca evasives, però si un continua, si no es permet fugir d'estudi, la resposta, meravellosament, comença a surar de la consciència. Ningú no és capaç de trobar tantes coses a dins com un mateix, ni hi ha millor psiquiatre que una consciència alerta. Vaig seure al balancí, i, amb els ulls tancats, em vaig fer la pregunta.” (p. 84)

Es tracta de fer veure als alumnes les múltiples veus del discurs, fins i tot dintre d'un mateix personatge. Els monòlegs interiors no guarden relació amb la trama de la història, sinó que demostren com són els personatges a partir de les reflexions més íntimes. A més, s'ha de fer notar com poden canviar els temps verbals (narració/passat vs. monòleg/present); també com desapareix una linealitat en el discurs, ja que el flux de consciència sovint és caòtic.

En aquest sentit, podem aprofitar fragments com aquest per a llegir-los en veu alta i demanar als alumnes que n'interpreten el significat i la funció dins del relat.

29. L'estil àgil i concís, juntament amb les necessitats del gènere, fa que l'autora utilitze algunes figures retòriques pròpies del llenguatge col·loquial. Fixeu-vos en el següent fragment i decidiu de quina figura retòrica es tracta:

“El nombre de cotxes ha crescut. L'espai a les voreres, no.” (p. 173)

Per equips, tracteu de detectar més figures retòriques relacionades amb les del quadre i compartiu-les amb la resta de la classe.

Figures retòriques sintàctiques		
Hipèrbaton	Canvi de l'ordre de mots o de les lletres d'un mot. En literatura es recorre a aquest recurs per augmentar l'expressivitat del text.	<i>Per les comes i els fondals ve la vaca, tota sola.</i>
Asíndeton	Supressió d'elements que servirien usualment d'enllaç.	<i>Dona més velocitat a la frase.</i>
El·lipsi	Omissió d'algun element de la frase.	<i>No diguis mai burro a ningú que no ho sigui més que...</i>
Zeugma	Frase en què una paraula ja dita se sobreentén.	<i>Era de braços forts, curt de gambals, ample d'espattes i ruc com ell sol.</i>
Polisíndeton	Fenomen contrari a l'asíndeton, consistent en la utilització de conjuncions innecessàries.	<i>I va baixar a l'hort i va collir maduixes i es va esgarrinxar les cames i va acabar cansadíssima.</i>
Sinonímia	Acumulació de sinònims.	<i>És covard, baix, rastrer, traïdor.</i>
Epítet	Ús d'adjectius que es poden arribar a considerar innecessaris.	<i>La blanca neu, l'aigua líquida.</i>
Anàfora	Repetició d'una o més paraules a l'inici de la frase o del vers.	<i>Voldria acaronar-te amb els llavis, voldria acaronar-te amb el pensament, amb el temps, voldria acaronar-te més enllà de l'espai.</i>
Epífora	Repetició d'una o diverses paraules al final de frases successives.	<i>De pares pobres, nasquérem pobres i morirem pobres si la vida no ens ofereix riqueses.</i>
Epanadiplosi	Començar i acabar un vers o frase amb la mateixa paraula.	<i>Derrota sempre l'enemic que no et deixa vèncer, venceràs. Derrota, doncs, la derrota.</i>
Joc de paraules	Repetir en una frase, en ordre invers, els elements de l'altra.	<i>Caminava dolçament per la platja; per la platja dolçament caminava.</i>

Paronomàsia	Joc de paraules que consisteix a utilitzar dues paraules de sons semblants, tot i que de significació diferent.	<i>Visc del vesc que busco al bosc.</i>
Sinestèsia	Un altre joc de paraules que consisteix a desplaçar un adjectiu d'un camp sensorial a un altre.	<i>Color agre.</i>

Aquesta activitat pretén familiaritzar els alumnes amb les figures retòriques pròpies de llenguatge literari i, més en concret, amb aquelles figures relacionades amb els canvis d'ordre sintàctic. Mitjançant el modelatge de la primera frase, els animem a formar equips i a tractar de trobar en el text més figures. Per a acotar més l'activitat, es recomana que el docent pugui seleccionar uns quants textos prèviament.

30. El protagonista diu que el seu estil de vida és “misantròpic i solitari”. Sense mirar el diccionari, seríeu capaços de saber què significa “misantròpic” pel context?

Amb l'ajuda de la tauleta o de l'ordinador i mitjançant una cerca avançada al DIEC2, proveu a descobrir quin significat literal tenen les següents paraules i quins són els components lèxics i semàntics de cadascuna.

- *misògin*
- *misòleg*
- *misoneista*
- *misòpeda*
- *filàntrop*
- *licantrop*
- *pitecantrop*
- *teantrop*

Mitjançant la cerca avançada en la versió web, promovem l'ús de les aplicacions digitals per a l'aprenentatge. A més de descobrir el significat de paraules que potser no coneixen, els alumnes

aprenen a manejar aquest recurs.

A banda, és interessant que el docent pugui explicar cada paraula a partir de la composició entre prefixos i sufixos grecs (*miso* o [*mis-*] (odi) + *anthropos* (home) = por a la societat) per a generar patrons que els serviran en altres paraules semblants i en altres llengües. Una altra activitat que suggereix aquesta proposta és comparar com són aquestes paraules en altres idiomes semblants com l'occità, l'aragonès, el castellà, el gallec, l'italià o el francès i d'altres més allunyades com l'anglès, l'alemany o el neerlandès. Serà interessant veure el pes dels prefixos grecs en la construcció d'aquestes paraules abstractes.

31. Durant la lectura, comprovareu que l'autora intercala en el seu estil literari la llengua oral amb fragments molt més literaris i poètics. Fins i tot, trobem sentències que freguen el punt de vista filosòfic de l'autora. Prengueu d'exemple la següent afirmació i elaboreu una il·lustració amb alguna frase que us haja cridat l'atenció. Exposeu les vostres creacions i compartiu-les amb el centre.

“Les paraules són, de vegades, com boles de neu.”
(p. 163) Imatge

L'objectiu d'aquesta activitat és copsar els significats implícits del llenguatge literari i identificar l'estil de l'autor a partir de fragments suggeridors. La interpretació que cadascú en pot fer ajudarà a comprendre millor els significats del text i a construir-ne de nous col·lectivament. A banda d'identificar aquests fragments d'estil més líric, a l'aula es pot proposar la transformació del text en una creació plàstica amb la tècnica que es desitge. En aquest cas, pot ser interessant el concurs de l'assignatura d'Educació Plàstica i Visual per a aprofitar tècniques que ja estiguen treballant o que es disposin a treballar. Un cop els alumnes han creat la seua interpretació, es pot proposar una roda de presentacions en petits grups perquè n'expliquen la interpretació.

32. L'empatia és un sentiment que ens fa posar-nos en la pell d'una altra persona i entendre què està sentint. En canvi, el Leo assegura al principi de la novel·la que no està gens afectat per l'assassinat del veí. Us ha passat mai que us heu sentit malament per no mostrar cap mena d'empatia envers els altres?

L'objectiu d'aquesta activitat és promoure la discussió a classe sobre els sentiments humans en situacions complexes per tal d'assumir les contradiccions a l'hora de gestionar les emocions. L'empatia és un sentiment que cal treballar durant tota la vida, però sobretot en els primers anys d'aprenentatge. L'escala de valors que presentem al jovent sovint és massa dicotòmica i hi caben pocs matisos. Aquestes oportunitats són bones per a poder obrir-nos i confessar que tots experimentem emocions i sentiments contraris al que els valors tradicionals determinen.

33. Tenint en compte com és el Leo, com caldria entendre aquesta afirmació del protagonista? Discussiu el fragment en grups petits i establiu una hipòtesi amb una frase. Tot seguit, compartiu-la amb la classe mitjançant l'enllaç Mentimeter.

“La família és, abans que res, per als casaments i els bateigs, a tot estirar. La família no és per a parlar de coses, sinó per a les cerimònies, per al dinar de Nadal, per recordar que som d'una tribu.” (p. 88)

En aquesta activitat ens plantegem explorar el concepte de família per a copsar de quina manera vivim el fet de pertànyer a un grup social i quina és la funció que cadascú entén que ha de tenir en la seua vida. L'autora planteja ací una concepció de la família imposada, determinada per la necessitat de pertànyer a un nucli familiar amb la finalitat d'arrelament. En canvi, aquesta pertinença a la “tribu” no significa que haja de servir per a explotar la felicitat ni per a créixer com a individus. En aquest sentit, és molt adient aquell comentari popular sobre que la “família no es tria”. Acceptar això és acceptar que la família ve imposada per la genètica, però de vegades té poc a veure amb un mateix. El Leo experimenta amb desídia i resignació el fet d'haver pertangut a una família esllanguida i de ser fill d'una mare que mai no el va estimar. La novel·la *El vincle més fort* de Kent Haruf (*Periscopi*) aprofundeix, precisament, sobre el determinisme dels lligams familiars. Aquesta escena a l'interior del pis de la Dàlia és molt interessant per a ser representada pels alum-

nes. Conté tota la potència dels textos dialogats de l'autora. És preferible no donar massa pistes de com han d'interpretar els textos i deixar que els alumnes troben el seu propi to; així s'adonaran que la lectura dels diàlegs comporta un canvi substancial respecte la lectura de la veu narrativa. De primeres, aquesta activitat es pot dur a terme a l'aula en grups petits, de manera que la primera part de la classe es pot dedicar a preparar el text i durant la segona part es pot dur a escena. Però es pot anar més enllà i proposar als alumnes d'enregistrar l'escena a casa i editar un petit vídeo que podria servir per a publicitar el llibre. Per tal d'ajudar-los a reproduir una bona lectura, els pot ajudar la base d'orientació que trobarem a la taula 4 dels annexos. Hi ha altres fragments del llibre que poden servir per a l'activitat, per exemple la p. 188.

34. A la pàgina 137 trobem un fragment d'un text periodístic sobre el desenvolupament de la investigació. De quin gènere periodístic es tracta? Us proposem que transformeu el text en una locució de ràdio. Feu els canvis que considereu oportuns per a adaptar el format.

- Prepareu el text i adapteu els elements que cregueu oportuns per a la locució oral.
- Assageu el text tenint en compte alguns aspectes:
 - Velocitat
 - Corbes melòdiques
 - Puntuació
 - Fonètica
- Editeu l'enregistrament i inseriu elements propis de la ràdio en directe: falques publicitàries, melodies corporatives, altres veus radiofòniques...
- Pengeu el vostre àudio i compartiu-lo amb la comunitat educativa.

Aquesta és una proposta que pretén reproduir un model de ràdio i escola. L'activitat pot quedar delimitada al que proposem, però es pot plantejar l'elaboració de successos literaturitzats semblants sobre la realitat del centre, de manera que es pugui generar un podcast col·lectiu moderat per uns locutors i amb la participació de tot un grup. Si es disposa d'infraestructura i de ràdio al centre, resultaria engrescador per als alumnes generar

periòdicament continguts com aquest. Per a assajar la locució del text, els animem a utilitzar la base d'orientació de la taula 4 que trobarem als annexos.

35. L'escena final del clàssic cinematogràfic *Allò que el vent s'endugué* és un dels finals més lloats de tots els temps. Mireu-lo, comenteu-lo i relacioneu-lo amb el fragment següent:

“Tot esborrat, i la sensació fugissera que se t'escapa un bri de vida pels escarpats de la memòria. Em feia tant mal pensar-ho... Demà, demà ho pensaré, la fugida covarda que havia après de la Scarlett O'Hara, quan deia «demà ploraré, ara no podria.»” (p. 104)

Amb aquesta activitat pretenem relacionar les referències cinematogràfiques i artístiques dels textos literaris i copsar el sentit que aporten a l'obra literària. En aquest cas, tenim una bona oportunitat per a visionar el fragment de la pel·lícula i fer cinc cèntims de la importància de l'escena i del llargmetratge en la història del cinema. A partir d'ací, podem establir una tertúlia sobre el significat de la frase de la pel·lícula i del text. A més, és important que els alumnes puguin determinar el significat que cadascú li atorga i la interpretació que en fa a l'obra.

Si volem fer un pas més enllà, podem demanar a algun grup de classe que tracte d'escriure un xicotet guió adaptat al personatge del Leo seguint l'esquema de Scarlett O'Hara.

36. Tracteu de traduir les següents frases cèlebres de la història del cinema i proveu de relacionar-les amb la pel·lícula que correspon a cada cas.

FRASE CÈLEBRE	PEL·LÍCULA
<i>"Frankly, my dear, I don't give a damn."</i>	Gone With the Wind, 1939
<i>"I'm going to make him an offer he can't refuse."</i>	The Godfather, 1972
<i>"May the Force be with you."</i>	Star Wars, 1977
<i>"Love means never having to say you're sorry."</i>	Love Story, 1970
<i>"Louis, I think this is the beginning of a beautiful friendship."</i>	Casablanca, 1942
<i>"There's no place like home."</i>	The Wizard of Oz, 1939
<i>"Play it, Sam. Play 'As Time Goes By.'"</i>	Casablanca, 1942
<i>"You can't handle the truth!"</i>	A Few Good Men, 1992
<i>"I'll be back."</i>	The Terminator, 1984
<i>"Mama always said life was like a box of chocolates. You never know what you're gonna get."</i>	Forrest Gump, 1994
<i>"We'll always have Paris."</i>	Casablanca, 1942
<i>"Houston, we have a problem."</i>	Apollo 13, 1995
<i>"Keep your friends close, but your enemies closer."</i>	The Godfather Part II, 1974
<i>Elementary, my dear Watson."</i>	The Adventures of Sherlock Holmes, 1929
<i>"Listen to them. Children of the night. What music they make."</i>	Dracula, 1931
<i>"My precious."</i>	The Lord of the Rings: Two Towers, 2002
<i>"I'm king of the world!"</i>	Titanic, 1997
<i>"They may take our lives, but they'll never take our freedom!"</i>	Braveheart, 1995
<i>"Father to a murdered son, husband to a murdered wife. And I will have my vengeance, in this life or the next."</i>	Gladiator, 2000
<i>"Carpe diem. Seize the day, boys."</i>	Dead Poets Society, 1989

Aquesta activitat es pot treballar mitjançant un Kahoot de forma que es generen unes quantes opcions per a cada pel·lícula, d'aquesta manera es redueix la dificultat. És una eina d'escalfament per tal de relacionar el món cinematogràfic i la creació literària.

37. Els versos que llegeix la Blanca al Leo són un fragment del poema “Abans que neixi l'alba”, del poemari *Encara les paraules*, de Joan Vinyoli. Per parelles, prepareu-ne una lectura en veu alta. Tot seguit, discutiu en petits grups sobre aquestes tres qüestions:

- El significat de la poesia dintre de la novel·la.
- Per què el Leo demana a la Blanca que deixi de recitar-lo?
- Com és que li ve al cap després de l'incident a la carretera?
- Quin significat té la disposició dels versos?

En les novel·les d'Isabel-Clara Simó és freqüent trobar fragments de poesies de diversos autors; per a ella, Vinyoli i Estellés foren els poetes en català de capçalera, però també fou una gran lectora de poetes com Rilke. En qualsevol cas, l'aparició d'un poema enmig d'una novel·la és motiu de reflexió sobre el significat del propi poema dins de l'obra i quines connotacions aporten al moment narratiu. A banda de poder reflexionar sobre el llenguatge poètic per a l'anàlisi de textos literaris, el poema pot ajudar-nos a dinamitzar estratègies de lectura en veu alta. Mitjançant la base d'orientació de la

taula 4 dels annexos podem animar a preparar una lectura individual o col·lectiva del poema.

https://www.nuvol.com/app/uploads/2016/12/joan_vinyoli_somriure-840x534.jpg

Abans que neixi l'alba

... mentre che'l danno e la vergogna dura...

Michelangiolo, Rime, 247

*És bo de tenir llàgrimes a punt, tancades
per si tot d'una mor
algú que estimes o llegeixes
un vers o penses en el joc
perdut*

*o bé, de nit, abans
que neixi l'alba, algun lladruc
esquinça el dur silenci.*

*I venen els records
de tantes culpes que no has
mai expiat*

*i veus el derrotat
exèrcit dels homes
arrossegant els peus feixugament
per les planúries fangoses
sota la pluja, mentre xiulen
els trens.*

*Que tot és dur, cruel, sense pietat
i sempre el mal i la vergonya duren.*

38. El Leo ens explica que va declarar davant del sergent Colomer tot el que sabia, però l'autora omet aquesta part en el text i ens n'hem de fer a la idea. Proveu per parelles de reproduir en un paràgraf la declaració del Leo tenint en compte els seus atributs psicològics i els antecedents que ja coneixeu. Això sí, haureu d'incloure aquests elements:

- Estil directe i indirecte (veu del personatge i del narrador)
- Elements propis de la llengua oral: és un discurs oral
- Elements propis del discurs formal: s'adreça a un sergent de la policia

Tot seguit, compartiu el vostre text a dues veus amb la resta de la classe.

Amb aquesta activitat tractarem d'adequar el discurs al context comunicatiu que plantegem en l'activitat. Amb això, pretenem que els alumnes copsen la importància de l'adequació textual mitjançant l'elaboració d'un discurs narratiu a dues veus en què hagen d'aparèixer elements propis de l'oralitat però ajustats al discurs formal.

La reproducció del discurs pot generar una mostra ben interessant a l'aula per comprovar com les parelles de la classe han generat aquests discursos i de quina manera s'han ajustat a les especificitats que es demanaven. Amb l'ajuda d'una graella de verificació, podem animar la resta de la classe a valorar les intervencions dels companys a partir d'uns indicadors prèviament consensuats per tots els alumnes.

Per tal de crear els indicadors, els hem de posar en situació i facilitar una dinàmica perquè tothom

puga reflexionar sobre com hauria de ser el text que demanem. La posada en comú d'aquests criteris esdevindrà per si sol l'establiment dels objectius d'aprenentatge i donarà peu a conèixer els criteris d'avaluació.

39. El gir inesperat de la trama que trobem al final del capítol 6 es deu a una publicació en un diari que el Leo llegeix atzarosament.

- A quina secció del diari podríem trobar aquest tipus de text?
- De quin tipus de text creieu que es tracta, segons els elements periodístics i lingüístics que hi apareixen?
- Elaboreu una notícia per al mateix diari sobre l'aparició del cos del Just Vernis.
- Comenteu la idoneïtat de la notícia que trobem en la novel·la respecte a la veracitat i al contrast de la informació. Quines conseqüències pot tenir una notícia d'aquest tipus?

Amb aquesta activitat coneixerem els gèneres periodístics informatius i detectarem quins són els trets més característics del succés. A l'obra s'explica com al diari apareix aquesta peça on es posa de manifest la implicació del Leo en l'assassinat del Just Vernis, però en cap cas s'explica de quin text periodístic es tracta.

El docent pot portar a l'aula algun retall de premsa real sobre successos actuals i determinar-ne l'estructura, el tipus de llenguatge, l'estil i la fun-

cionalitat. Un cop s'ha fet aquest extracte i s'han posat en comú les característiques del gènere, es poden establir uns indicadors que servisquen de criteris d'avaluació per a l'elaboració d'un text semblant. Un cop coneixem com són aquests textos, podem plantejar la creació d'un succés amb les especificitats del cas del Leo i del Just Vernis i reconstruir el suposat succés que llegeix el Leo. A banda de treballar el gènere periodístic, també és interessant aprofitar l'episodi per a plantejar una tertúlia al voltant de la veracitat dels mitjans de comunicació i de la credibilitat de la informació que consumim. En aquest cas, és evident l'impacte i la repercussió que una publicació com aquesta té en la vida del Leo. El debat es pot articular a partir d'aquests eixos:

- a. Conseqüències de les fake news.
- b. Com consumim informació?
- c. Codis deontològics: entre el negoci i la informació.
- d. El succés: periodisme o premsa sensacionalista?

40. El començament del capítol 8 és una mena de relat intern dintre de la trama principal. Quina relació hi ha entre aquesta petita narració i els eixos temàtics del vessant periodístic de la Isabel-Clara Simó?

El relat que l'autora ens ofereix en aquest capítol és una mostra més de la visió calidoscòpica que té sobre l'univers de la dona. Durant la lectura de la novel·la, reconeixem moltes formes de ser dona i cadascuna aporta matisos ben diferent, però en tots notem la desmitifica-

ció del gènere i el costat fosc que té qualsevol ànima humana. Aquest petit relat permet conèixer una veu narrativa que no sembla la del Leo, sinó la d'un narrador omniscient que coneix l'ànima i el pensament de terceres persones. La dona del metro és algú qualsevol que resumeix, potser, el futur que li podria deparar al propi protagonista:

“Aquella dona havia resumit en un gest tota la misèria d'una vida petita i esclafada. Una dona que mai no havia tingut res i mai no ho tindria [...] Una vida de sofrir sense cap esperança. I tanmateix, només tenim una vida, i ningú no pot repetir.”

A banda del significat que pren aquesta petita història en la trama de la novel·la i en la construcció psicològica del Leo, és interessant poder articular una tertúlia al voltant dels eixos temàtics del vessant periodístic de l'autora amb el tema que es planteja en la història. En concret, pel que fa al sotmetiment de la classe social i de les dones en condicions precàries.

41. Coneixeu el mite de Pigmalión? Relacioneu aquesta lectura amb les pàgines 194 i 195 de la novel·la. Comenteu-ne les conclusions amb la resta de la classe.

Per a tractar el tema de la violència masclista, és oportú conèixer el mite clàssic de Pigmalión mitjançant el text d'Ovidi Les metamorfosis. Conèixer aquest mite ajuda a contextualitzar el tema i a introduir un debat. Per a aprofitar la lectura, també es pot compaginar la presentació d'obres artístiques relacionades amb el mite.

- *Galatea i Pigmalión, Angolo Bronzino (1503-1572).*
- *Pygmalion, Jean-Baptiste Regnault (1786), Musée National du Château et des Trianons.*
- *Frankenstein, Mary Shelley.*
- *Pinotxo, Carlo Collodi.*

42. El desenllaç de la Dàlia és fatal, però les causes només les coneixem a partir de conjetures del narrador:

“Quan va saber que anava a perdre les seves precioses possessions, devia tornar a casa i aleshores li trucà la Nora i li digué aquella comèdia que l’advocat l’hauria de defensar, també a ella. Segur que aleshores em trucà a mi, cercant protecció, i no em va trobar. Es va sentir completament desemparrada. I no ho resistí.” (p. 226)

Creieu que podríem donar una altra explicació alternativa a aquest desenllaç?

La mateixa autora afirmava que la lectura sempre havia de ser oberta, i que, per això, en els seus llibres el lector havia de fer la seva particular lectura. Aquesta porta oberta a la interpretació del narrador fa que el lector dubte si en realitat les coses ocorregueren així. Si posem a pensar els alumnes sobre les causes del desenllaç, segurament obtindrem solucions molt creatives, alhora que la tertúlia que se’n desprendrà facilitarà la comprensió conjunta del text.

Per grups, podem proposar que redacten una altra interpretació com la que fa el Leo, ajustada al context i a la informació que ja coneixen.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Després de la lectura

43. *La veïna* és un títol anodí, que no ofereix massa pistes sobre l'argument ni el tema. Tenint en compte que es tracta d'una novel·la negra, per què creieu que l'editorial es va decantar per aquest títol? Proposeu algun títol alternatiu i defenseu-ne la viabilitat comercial.

El món editorial contempla moltes variants a l'hora de treure al mercat un llibre. Entre altres coses, com la coberta, les campanyes publicitàries, el moment de sortida, les ressenyes a la premsa, hi ha el tema del títol. Cada empresa té la pròpia política i no sempre coincideix que el títol proposat per l'autor s'adiga amb les intencions de l'editorial. Tal i com comentàvem en l'activitat 15, és interessant parlar sobre aquest títol i quines implicacions té de cara al lector. Podem proposar als alumnes unes reflexions al voltant d'unes preguntes:

- a. El títol és temàtic?
- b. Quantes coses podem saber de la història amb el títol?
 - i. Personatge
 - ii. Gènere
 - iii. Trama
- c. La simplicitat del títol ajudarà a vendre? Què prefereixen els lectors?

44. Isabel-Clara Simó deia que “Un llibre de narració és dues coses alhora: idees que et fan pensar i emocions que et fan estremir. Sense els dos tombants, no és un llibre de narrativa”. Així doncs, per parelles, torneu a fullejar l'obra i rescateu allò que us ha fet pensar i allò que us ha fet sentir. Compartiu-ho amb la resta de la classe.

Què m'ha fet pensar?	
Què m'ha fet estremir?	

Per a continuar amb les tertúlies dialògiques després de la lectura, podem plantejar una revisió del que hem llegit a partir d'aquests dos eixos. Les experiències artístiques, com a tals, sempre ens desperten emocions que de vegades no podem explicar, ens connecten amb un subconscient relacionat amb el nostre univers particular. D'altra banda, l'impacte artístic també genera pensament gràcies al que s'hi explica, o a com s'explica. Aquest binomi el podem aplicar a partir d'ara a qualsevol experiència artística.

45. El 2019, Isabel-Clara Simó publica *La sarbatana*, l'última de les novel·les negres. En els agraïments del llibre, l'autora escriu:

“He de dir que idear un crim perfecte és un repte temptador, encara que només sigui per cometre'l literàriament —o no. La sarbatana n'és el resultat. Perquè un crim sigui perfecte només l'assassí ho pot saber i mai ningú no ha de poder trobar cap rastre.”

Què creieu que hauria d'haver passat a *La veïna* perquè el crim hagués estat perfecte?

“Tenia dos objectius: que semblés un suïcidi i que la Dali quedés absolutament fora de tota sospita. La primera cosa era fàcil: soc una infermera, una bona infermera. Sé què s'ha de fer i com. I a més, hi ha... bé, tenim heroïna. La morfina és molt fàcil de treure. Quan un malalt ja no pot més, firmes en un llibre, hi fas constar la dosi i després li injectes aigua destil·lada. Si ho fas amb mesura, en pots treure uns quants grams cada setmana.”
(p. 196)

<https://www.neuronilla.com/blackstories/>

Proposem que els alumnes esdevinguin guionistes del crim perfecte. És un joc que pot resultar malèvol, però que, d'altra banda, tal i com comentava l'autora, pot ser molt divertit. En altres novel·les com *T'imagines la vida sense ell*, l'autora elabora el pla perfecte per a acabar amb la vida d'algú sense alçar cap sospita. Posem a prova la imaginació dels alumnes i animem-los a entrar en la ment perversa del gènere negre.

Per a escalfar motors, podeu jugar amb ells a alguna de les sèries de cartes de la col·lecció *Black Stories*, en què els participants del joc han d'endevinar amb preguntes quina ha estat la causa de la desgràcia.

46. En la novel·la que acabeu de llegir, els cossos policials tenen un paper important en la trama de la història, però no són definitius per a la resolució del cas. Llegiu aquest article i tracteu d'identificar els trets que ja coneixeu de la novel·la amb el que s'hi exposa.

Aquesta novel·la no es pot considerar una novel·la policíaca perquè el personatge que provoca la resolució del cas és algú qualsevol, mentre que el cos policial fa un paper passiu i genera entrebancs. Amb tot, una bona part del gènere negre utilitza l'univers policial (agents, comissaris, policies jubilats, detectius privats, etc.) com a elements clau en la resolució del conflicte.

A partir d'aquest text, podem contrastar el nostre personatge principal i el paper de la policia amb els cànons literaris i extreure algunes conclusions:

- a. La policia no treballa per fer complir la llei.
- b. El protagonista no és un policia i no aconsegueix els trets del cànon literari dels orígens del gènere, com per exemple Sherlock Holmes.
- c. En *La veïna* no presenciem cap crim. La novel·la arrenca tot just després de la descoberta del cos penjat.
- d. El protagonista no és algú massa intel·ligent ni desperta cap empatia; més aviat és algú anodí i poca-solta. Descobreix el misteri per l'amor que professa a la Dàlia i per escapar de les sospites que li cauen al damunt.

47. En aquest programa televisiu sobre novel·la negra, l'autora francesa Sandrine Destombes fa aquestes afirmacions:

“La novel·la policíaca francesa, com en la meua opinió tota novel·la policíaca del món, tracta en termes generals de temes candents, de temes que mouen el país i s'entrecreuen, evidentment, amb la sensibilitat dels seus habitants. I això és el més fantàstic de la novel·la policíaca, ja que se li pot prendre la temperatura a un país a través dels enigmes que presenta la seua novel·la negra.” (6' 24")

Quins elements heu pogut detectar durant la lectura que evoquen la situació social i política del país?

<https://www.elnacional.cat/uploads/s1/72/13/99/3/sandrine-destombes-doble-secret-familia-lesage-acn.jpeg>

Recomanem el visionat d'aquest programa perquè obre moltes finestres per a poder tractar temes amb els nostres alumnes. En aquesta activitat posem el focus en la contextualització amb què els autors de novel·la negra embolcallen les trames. Com diu Sandrine Destombes, aquesta contextualització és universal i dona compte de com és una comunitat, de vegades amb molta més exactitud

que altres gèneres literaris. Hi ha autors, fins i tot, que s'han especialitzat en entorns concrets, com Donna Leon, la qual ha generat un univers negre al voltant de Venècia, de manera que després de llegir una parell de novel·les hom pot fer-se una idea molt més exacta de com és la ciutat molt millor que amb qualsevol guia de viatge. Sens dubte, el caràcter realista del gènere és la clau de volta de tota aquesta estratègia.

En la nostra novel·la trobem molts fragments a partir dels quals entrelluquem la visió sociopolítica que té l'autora del seu país: la fragmentació social, la sordidesa del capitalisme, el masclisme estructural, la defenestració dels cossos policials, etc.

48. Amb els elements que heu anotat sobre els trets psicològics del Leo, proveu de generar una descripció literària, tot alternant aquests trets amb elements físics que us haureu d'inventar.

L'objectiu d'aquesta activitat és detectar en el text literari els elements psicològics del protagonista i aprofitar-los per a produir una descripció literària mitjançant les tècniques pròpies de la descripció. Poden agafar com a exemple el fragment de la pàgina 130:

“Era el discurs més llarg que havia fet i se'm va tallar literalment la respiració. Després, quan sortia amb el sergent Colomer, em vaig fixar en la berruga que aquest tenia a la galta dreta; una berruga no gaire notòria i que no sé per què em va donar confiança, com si fos una imperfecció

diguem-ne familiar, d'aquelles que et fan properes les coses. Sentia un afecte creixent pel sergent, com si, amb la seva còrpora alta i grossa, pogués trobar-hi una certa mena de recer, una protecció contra els homenets de veu suau aspecte anodí que poden ferir com una daga quan parlen.”

Trets psicològics: “ésser anodí”	Trets físics
Treballa, resignat, en una oficina bancària.	
No li agrada cuinar.	
Record de la mare: balanci.	
Major plaer: dinar amb sabatilles i jaqueta vella d'estar per casa.	
Problema principal: l'aparcament.	
Poques habilitats socials.	
Depressiu i melancòlic.	
Passió: el dibuix (individualisme).	
No evoluciona: torna al principi.	

Aquesta és una bona oportunitat per a posar en pràctica el procés d'escriptura creativa: planificació, contextualització, textualització, revisió i difusió. Amb l'ajuda d'una taula com l'anterior, els alumnes recullen els trets psicològics de l'obra i s'inventen alguns elements físics que s'adiguen amb el seu personatge. Tot seguit, els animem a relacionar un tret psicològic amb un tret físic i

tractar d'establir lligams narratius que connecten les dues característiques. Els recordem que les descripcions han de tenir un ordre lògic (vertical o espiral). Quan comencen a textualitzar, els demanem que en dues ocasions compartisquen les seues produccions amb altres companys i que aquests puguen fer algun comentari sobre el text. Els autors del text haurien de considerar aquests comentaris i afegir-hi algunes esmenes. Finalment, s'acabaria d'editar el text i es revisaria col·lectivament abans de lliurar-lo definitivament. Per últim, es presenten o s'enregistren i es posen en comú els diferents personatges que s'han elaborat a la classe (taula 5 dels annexos).

49. Un dels elements més repetits en les històries detectivesques és el retrat robot que es fa a partir d'un testimoni ocular. Dintre dels cossos policials hi ha dibuixants experts que reconstrueixen un retrat a partir d'una descripció. Vosaltres no sou experts dibuixants, però la majoria compteu amb un dispositiu mòbil. Us hi atreviu?

a) Recupereu la descripció literària de l'activitat 49.

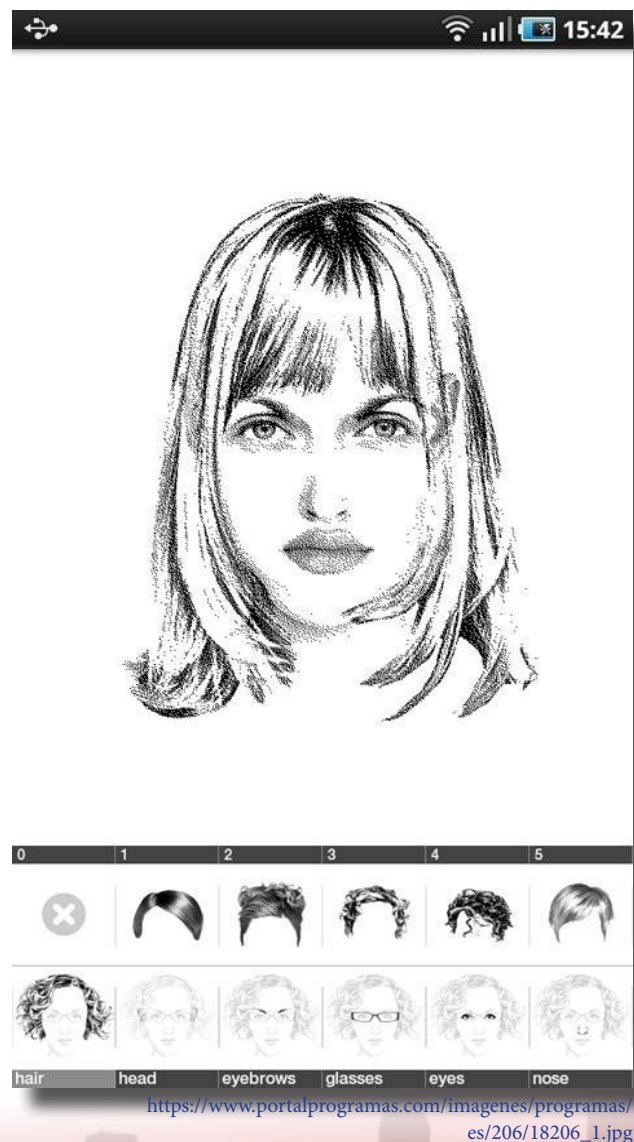
b) Cada descripció tindrà el vostre número de llista de classe. El docent atribuirà un text a cadascun de vosaltres. Ara ve la part més divertida: descarregueu-vos al mòbil l'app **FlashFace Premium**. A partir de la descripció del text, proveu de crear el retrat robot.

c) Deseu la imatge. Poseu en el nom del document el vostre nom i envieu la imatge al professor, el qual, enganxarà la descripció a

l'altra cara del full.

d) Es penjaran els retrats i entre tots tractareu d'identificar el vostre sospitós.

Tot aprofitant l'activitat anterior, pretenem aprofundir lúdicament sobre el protagonista a partir de la descripció literària i del retrat robot que en puga sortir. En aquest cas, però, cadascú rebrà un text del qual desconixerà l'autoria i n'haurà de generar un retrat amb l'aplicació gratuïta **FlashFace Premium**. Un cop hagen creat el retrat robot, es penjaran les creacions i els autors de la descripció literària hauran d'identificar quin retrat s'adiu a la seua descripció.

52. Al llarg de la novel·la coneixem detalls del protagonista gràcies al seu discurs en primera persona, i fins i tot la música que li agrada. De vegades, podem fer-nos una idea de com són les altres persones a partir de la música que escolten. Elaboreu una taula amb els personatges de la novel·la i proveu d'atribuir-los una cançó a cadascun. Comenteu la decisió amb la resta de companys.

La música del Leo
Segon moviment de la quarta simfonia de Mendelssohn, la Italiana (p. 77)
Tres concerts de flauta de François Devienne, interpretats per Rampal (p. 169)
Montserrat Caballé (p. 220)
Marina Rossell, Pirates i bandolers (p. 182)
Quartet de piano en sol menor de Mozart (p. 153)

L'objectiu d'aquesta activitat és aprofundir sobre l'ús que l'autora fa de la música en la novel·la i, en concret, en la construcció del personatge protagonista. La tria musical no és gratuïta, sinó que respon a una caracterització concreta que defineix el caràcter, els gustos i la psicologia del personatge. Per tal de treballar aquesta tècnica, podem ani-

mar els alumnes a identificar cada personatge en una cançó que coneguen i a justificar la seua tria segons la interpretació que facen del personatge.

53. Una de les facetes més desconegudes de l'autora és la creació poètica. Tot i que sempre havia escrit poesia, només va publicar tres poemaris, però no per això tenen menys valor. L'últim dels poemaris és *Mancaça*, un llibre que recull amb cruesa i sense cap mena de pudor els sentiments dels seus últims anys de vida.

Repartiu-vos alguns textos del poemari i prepareu-ne una lectura a classe. Tot seguit, comenteu-los a partir dels següents eixos:

- Temes que tracta.
- Presència del jo líric.
- Ús del llenguatge literari.

Tot i que el vessant poètic d'Isabel-Clara Simó no és massa conegut, podem comprovar la seva adhesió al gènere pels poemes repartits dins de la seva obra narrativa. De fet, a *La veïna* també trobem una poesia de Vinyoli —de qui se sentia

https://estaticos-cdn.prensaiberica.es/clip/1d8531e9-99c5-4dce-8c92-8180e6d314c0_21-9-aspect-ratio_default_0.jpg

admiradora, juntament amb Estellés. Aquesta activitat permetrà als alumnes fer-se una idea de l'abast literari de l'autora. Per a preparar les lectures podem fer servir la taula 4 dels annexos.

La tertúlia que es pot generar al voltant dels textos poètics pot ser molt enriquidora i enlluernadora sobre l'estil poètic de l'autora, però també per a fer relacions amb l'estil narratiu. Com a colofó, podem visualitzar el [vídeo](#) que la Institució de les Lletres Catalanes va enregistrar de l'autora llegint un poema en els seus últims mesos de vida.

54. Les dones de la novel·la són molt diferents i cadascuna hi fa un paper. Com és aquesta xarxa femenina? Recupereu del text el paper d'aquests personatges i establiu-ne una petita tertúlia.

la Dàlia	la Nora	la mare	la Blanca
la Marilín	la Cati	la dona del metro	

Els personatges femenins que crea l'autora són ben interessants perquè estan desproveïts de qual-sevol patró o clixé. Com comentem en l'opuscle introductori, les dones de la Isabel-Clara Simó responen a perfils molt diferents: "Dones fortes, però també dèbils, dones víctimes, però també botxines, dones lluitadores, però també submises, dones diverses que defugen dels estereotips."

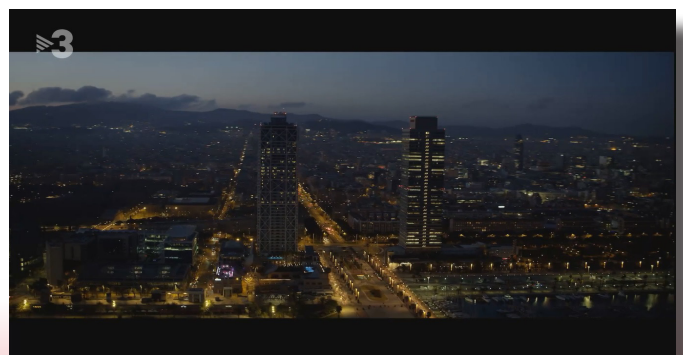
Animem els alumnes a parlar d'aquesta visió polièdrica del gènere i demanem-los si això respon a una intencionalitat deliberada de l'autora o a la simple necessitat creativa. Per a fer-ho, podem establir petits grups que se centren en alguna de les dones de la novel·la, més enllà de la Dàlia.

55. Les novel·les negres com *La veïna* solen situar-se en un espai eminentment urbà. Per què creieu que la ciutat és el lloc idoni per a aquest tipus de novel·les? Per parelles, feu un llistat de les raons per les quals els autors es decanten per la ciutat en comptes de zones rurals. Compartiu els resultats amb la resta de la classe.

Trama urbana	Entorn rural

Amb aquesta activitat pretenem reflexionar sobre la idoneïtat de la localització urbana en les trames de la novel·la negra. Per a introduir l'activitat, podem visualitzar el començament d'un dels capítols del programa de TV3 *Crim*s, on apareixen imatges nocturnes aèries de la ciutat de Barcelona. La foscor i la trama urbana és una relació indescartable amb el gènere per molts motius; així i tot, també hi ha novel·les negres que tenen lloc en entorns rurals. Una tertúlia al voltant de les virtuts i les possibilitats d'un i d'altre escenari ajudarà a concebre millor el gènere.

Aquesta activitat es pot enllaçar amb l'activitat 26 i comparar els resultats abans i després de la lectura.

56. En aquesta secció de l'Anna Guitart del programa de TV3 Els Matins, parla de l'última novel·la publicada d'Isabel-Clara Simó en vida (5' 30"). Precisament es tracta d'una novel·la negra: *La sarbatana*. Mireu el vídeo i compareu els elements que se n'expliquen amb *La veïna*.

<i>La sarbatana</i>	<i>La veïna</i>

Aquesta activitat permet reflexionar sobre el gènere de la novel·la negra a partir d'una altra obra de l'autora i els comentaris que en fa una experta en la matèria. Els comentaris referits a *La sarbatana* permetran comparar els elements d'una novel·la i altra i aprofundir sobre el gènere a partir de les diferències i les semblances.

57. En el procés de construcció d'una novel·la, els autors, de vegades, estudien minuciosament camps de coneixement que no els són propis ni familiars, però que són essencials per a descriure escenaris, construir personalitats, parlar sobre objectes, etc. Què creieu que ha hagut d'aprendre l'autora per a escriure aquesta novel·la?

Amb aquesta proposta pretenem que els alumnes entenguin que les novel·les no són fruit d'un procés de composició sobtat i a raig, sinó que comporta un procés de reflexió, d'estudi i fins i tot de contemplació. En aquest cas, l'autora ha hagut d'endinsar-se en alguns camps propis de la medicina (components i efectes dels barbitúrics, p. 166

i p. 200) o en balística (tipus de pistoles, p. 187). Les trames de les novel·les negres comporten el desplegament minuciós d'un crim, el qual l'autor ha hagut de desenvolupar prèviament tenint en compte totes les variables de fracàs i èxit.

58. Coneixem alguns Mossos d'Esquadra que han escrit novel·la negra, però val a dir que només un percentatge ínfim de les novel·les negres han estat escrites per investigadors o policies. Fins a quin punt l'experiència personal es veu reflectida en les seves obres? Mireu aquesta entrevista i converseu sobre algun d'aquests eixos:

- Els policies no escriuen més perquè els costaria destriar la realitat i la ficció.
- Els policies no escriuen més perquè no tenen temps.
- Els policies haurien d'escriure les millors històries del gènere.
- Només algú que coneix el món de la delinqüència pot escriure una bona novel·la negra.

És interessant abordar aquest tema perquè els alumnes s'adonen que la majoria d'autors que han escrit novel·la negra no tenen res a veure amb

l'ofici detectivesc. Aquesta és la grandesa de la literatura: tothom és capaç d'imaginar i de crear històries i situacions. El fet de conèixer a fons un determinat aspecte de la vida no ens faculta per a poder escriure-hi, el que realment marca la diferència és assolir la tècnica literària, i en aquest cas no tothom l'aconsegueix.

De la mateixa manera, l'experiència viscuda pot ajudar a l'hora de recrear certes trames i a parlar de segons quins temes, però, com queda demostrat amb La veïna, la bona literatura parteix d'una feina de construcció novel·lesca en què l'ingredient principal és la imaginació.

59. Consulteu aquesta web i remeneu les entrades lèxiques i fraseològiques del món de la delinqüència. Trieu unes quantes entrades i genereu un diàleg per parelles entre dos individus.

Amb aquest llistat de l'argot de la delinqüència pretenem reflexionar sobre l'adequació del registre a la situació comunicativa. És interessant remarcar la importància de l'existència d'un català col·loquial que s'adeqüe a les ficcions literàries i cinematogràfiques. A més, és una magnífica oportunitat per a conèixer nova terminologia i comparar-la amb el que es diu en l'actualitat. Amb la selecció que faça cada parella, es pot generar un diàleg amb els elements de versemblança necessaris perquè el text s'ajuste als cànons de la novel·la negra. El resultat es pot compartir mitjançant enregistraments o amb teatralitzacions a l'aula.

60. Andreu Martín és un dels més reeixits autors actuals de novel·la negra en català. A banda de novel·les, també ha publicat Com escric novel·la policíaca, una mena d'assaig sobre com creu que ha de ser el gènere. En aquest enllaç trobareu un decàleg de 10 premisses que ell considera fonamentals en una novel·la negra. Compareu aquests 10 punts amb La veïna i digueu si s'acompleixen.

- Llegiu cada punt i tracteu de resumir-lo breument.
- Tot seguit, digueu si en el cas de La veïna s'acompleix la màxima d'Andreu Martín.

Decàleg	Comprovació La veïna
Tot i que cal captar l'atenció amb la forma, el més important és la història.	
És més important allò que es diu que com es diu.	
L'essència és l'assassinat.	
Hi ha acció fins i tot en els monòlegs.	
La trama és un engranatge enginyosament perfecte.	
El secret és un tresor: descobrir-lo és la clau de la novel·la.	
Entre línies podem llegir crítica social.	
L'humor i el cinisme de l'autor aconseguen distanciar-se del psicòpata.	
Hi ha un mòbil secret que anem coneixent a poc a poc.	
L'escriptura és el resultat d'un procés intel·ligent.	

Un cop els alumnes han llegit la novel·la, és important poder relacionar-la amb el gènere i amb altres obres semblants. El que ací proposem és reflexionar sobre els elements prototípics de la novel·la negra a partir de l'obra d'Andreu Martín i comparar-los amb La veïna per tal de considerar fins a quin punt la novel·la és canònica o no. Per descomptat, l'opinió de cada alumne es basarà en l'experiència lectora que haja tingut, i per tant, la reflexió sobre els punts del decàleg comportarà discussió i debat.

61. Isabel-Clara Simó va publicar tres novel·les negres sota el pseudònim Nil Barral. Llegeix aquesta notícia i converseu a partir de les preguntes que us suggerim:

- Per a què serveixen els pseudònims?
- Quines motivacions empenyen els autors a utilitzar-ne?
- Què pretenia Isabel-Clara Simó amb el pseudònim tenint en compte la seva trajectòria literària?
- Coneixes altres pseudònims?

https://www.ara.cat/cultura/l-home-que-dormia-al-cotxe-nil-barral-andreu-martin_1_2563834.html

L'univers literari d'Isabel-Clara Simó és ampli i complex. La dilatada carrera com a narradora demostra que va ser capaç de conrear gèneres diversos, formats narratius molt diferents, construir un ventall inabastable de personatges i atrevir-se a tractar tots els temes. Com a cirereta, l'autora alcoiana va voler posar en escac tota la comunitat literària del moment amb la publicació de tres novel·les sota el pseudònim de Nil Barral. Durant uns quants anys, al si de la crítica literària, es van generar tot tipus d'especulacions al voltant de qui podria ser aquest autor a l'ombra, però molts pocs van apuntar en la bona direcció. El joc segur que només pretenia divertir a ella mateixa, però de retruc segur que també va aprofitar per a demostrar a tothom que una dona vella i valenciana —com ella denunciava que se la considerava— era capaç d'escriure aquestes novel·les negres tan reeixides.

Amb aquestes reflexions en el rerefons, l'activitat planteja una sèrie de qüestions ben interessants per a tractar de comprendre quines motivacions tenen els autors a l'hora d'utilitzar pseudònims i quin podria ser l'objectiu de la nostra autora. També és bon moment per a recordar altres casos en què els autors han signat amb pseudònims per diferents motius.

*Un bon recurs per a dinamitzar l'activitat amb exemples és el llibre **Diccionari de pseudònims usats a Catalunya i a l'emigració**, el qual es pot trobar a moltes **biblioteques de Catalunya**.*

62. A més de les novel·les, l'autora va escriure tretze llibres de narrativa breu. De fet, és així com va començar a publicar amb *És quan miro que hi veig clar*.

Carles Cortés afirma que l'autora va ser una peça fonamental en el gènere per a fer-lo madurar en la nostra literatura, i que el conte català no es pot explicar sense la seua aportació.

A continuació, us enllacem un conte ben conegut. Llegiu-lo al portal web de l'autora i mantingueu una tertúlia literària

Rosina, my darling

Amb aquesta activitat pretenem conèixer un altre vessant de l'escriptora alcoiana, el de la narrativa breu. Amb aquest relat oferim la possibilitat de comparar l'estructura de la novel·la amb l'estructura d'un relat breu i extreure'n conclusions. Com que el conte és breu, podem conduir una tertúlia sobre les preguntes bàsiques que proposa Aidan Chambers i adaptar-les a les especificitats del text:

- a. Què us ha agradat del conte?
- b. Què trobeu desconcertant?
- c. Quins elements en destacaríeu?
 - L'estil: oralitat, ironia, sarcasme.
 - El format: és una nota, o una carta.
- d. Com són els personatges que hi apareixen?

Contemporanis i allunyats d'allò políticament correcte; a partir del conte, empatitzem amb l'home que abandona la dona i acabem per entendre'n els motius.

- e. Quina funció creieu que tenen els guions?

- Els múltiples incisos que trobem al conte ajuden a inserir explicacions al missatge del narrador. Són ampliacions o desviacions del tema. A més, és un signe de puntuació que ajuda a reproduir la parla espontània.

ANNEXOS

Informe del grup:			
Com ha funcionat el nostre grup?	Ha de millorar	Correctament	Molt bé!
Cadascú ha participat activament			
Tothom ha realitzat les tasques que li pertocaven			
Hem assolit els objectius que ens havíem marcat abans de la sessió			
Tothom ha tingut una actitud positiva i col·laborativa			
Valoració global			
Ens ha agradat especialment:			
Per a la propera, hem de millorar:			
Durant la següent sessió:			

Taula 1: Informe del Grup d'investigació

Desenvolupament de la sessió	
Tasques a realitzar:	
Direcció de la investigació	
Detectiu principal	
Informàtica	
Assumptes interns	
Portaveu	
Breu resum compartit de la lectura	
Indicis del crim	
Personatges que hi intervenen (sociograma)	
Hipòtesis	
Taula 2: Desenvolupament de la sessió.	

Instrument d'avaluació	Objectiu	En quin moment?	Qui avalua?
Rúbrica	Comprensió del text	Fase inicial	Autoavaluació
Portafolis literari	Evidències del procés d'aprenentatge	Durant tota l'activitat	Autoavaluació Coavaluació Avaluació del docent
Diari de classe	Evidències del procés d'aprenentatge	Al final de cada sessió	Autoavaluació Coavaluació Avaluació del docent
Rúbrica	Valoració de la tasca	Fase final	Autoavaluació Coavaluació
Taula d'indicadors	Llenguatge audiovisual	Fase final	Autoavaluació Coavaluació Avaluació del docent
Base d'orientació	Llengua oral Llengua escrita	Fase inicial i final	Autoavaluació Avaluació del docent
Llista de planificació	Planificació de la sessió	Fase inicial	Autoavaluació Coavaluació
Taula 3: Instruments d'avaluació.			

Adaptació del document **La literatura a Paula**.

Una bona lectura en veu alta	
Hem llegit el text i hem entès el significat general tot utilitzant recursos com diccionaris i portals webs.	
Hem detectat les paraules que comporten alguna complicació de pronúncia i hem tractat de solucionar-ho.	
Hem assenyalat en el text les paraules força: substantius, adjectius, verbs, etc.	
Hem identificat les possibles llicències mètriques com la sinalefa i l'elisió.	
Hem treballat les pauses i els silencis a partir de la puntuació.	
Hem detectat les corbes melòdiques més pronunciades del text.	
Hem assajat la lectura tot practicant el volum de veu i la projecció de la veu.	
Taula 4: Una bona lectura en veu alta.	

La descripció física i psicològica	
1.	Recull d'elements psicològics.
2.	Creació de trets físics.
3.	Relació dels elements psicològics amb els trets físics.
4.	Textualització: estil literari.
5.	Revisió de dos companys.
6.	Acceptació d'esmenes.
7.	Textualització final.
8.	Revisió col·lectiva d'un text.
9.	Lliurament final.
10.	Difusió.
Taula 5: Proposta de redacció d'una descripció.	